KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

kıyı

95

YIL: 8 ● ŞUBAT 1994 ● 20.000 TL.

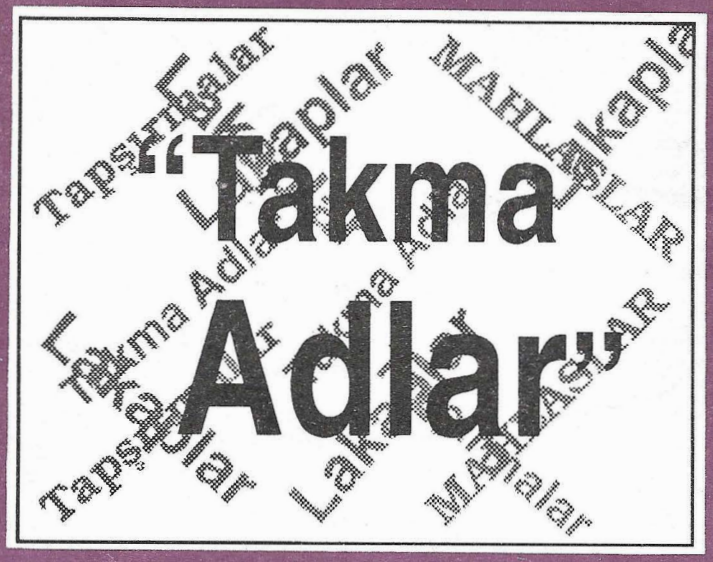

bu sayıda: ● nazif evren ● osman bolulu ● ruşen hakkı ● ahmet özer ● tuğrul asi balkar ● ertuğrul efeoğlu ● azime korkmazgil ● sabahattin kömürcüoğlu ● saim açıkgöz ● tansu bele ● mustafa yıldız ● m. reşat sümerkan ● aziz nesin ● veysel usta ● neriman calap ● perihan uysal ● fatma gürel ● nadir gezer ● hasan akarsu ● subutay hikmet ● ilyas tunç ● mehmet cimi ● ibrahim yıldız ● engin aşkın

KIYI'dan

● Dergimizin ocak sayısının ikinci sayfasında görüldüğü gibi artık yeni bir yerden okura ulaştık. Şimdiye değin **Sakarya Matbaası**'nda basılan Kıyı, bundan böyle **Art Ofset Matbaacılık** kuruluşundan okura sunulacak. Yeni bir yerde basılmanın oluşturduğu sorunlar nedeniyle dergimizin basım tekniğinde elimizde olmayan durumlar ortaya çıktı. Az da olsa kimi yanlışlar ve fotoğrafların basımındaki teknik olanaksızlıklar nedeniyle, okurlarımızdan özür diliyor; gelecek sayıların daha güzel yayımlanmasında, gerekli özeni göstereceğimizi belirtmek istiyoruz.

● Dergimizin Genel Yayın Yönetmen Yardımcısı, kitap sevdalısı, okurlarımızın edebiyat dünyamızın yakından tanıdığı değerli ağabeyimiz **Arslan Pulathanell** 8 Ocak 1994 günü **Özel Karadeniz Hastanesi**'nde ameliyat edildi. 10 günden fazla hastanede kalan **Pulathanell** artık evinde. Sağlık durumu iyiye doğru giden **Pulathanell**'ye, geçmiş olsun diyor, yazılarıyla, araştırmalarıyla ve zengin arşiviyle edebiyat, sanat, kültür dünyamıza yaptığı sonsuz katkıların sürmesini diliyoruz. Rahatsızlığı sırasında gördüğü ilgi, emek verdiği alandaki çabasının bir göstergesi olsa gerekti.

● Şair arkadaşımız **Ahmet Özer**, 25 aralık günü yeni kitabı **Aşklar Yedeğinde Ömrümüzün**'ü **Trabzon Mahmut Goloğlu Kültür Merkezi**'nde okurlarına imzaladı. Çok yoğun bir ilgiyle karşılaşan **Özer**'le yapılan söyleşiden bir kesit, TV 61 adlı özel bir Tv'den 27 aralık günü canlı olarak yayınlanan **'Televizyon Dergisi**'nde, şairin katılımıyla izleyicilere sunuldu. **Trabzon Tömer Başkanı Yüksel Koçak**'ın da konuşmacı olarak katıldığı program, **Mavi Nota** dergisi yönetmeni **Müfit Semih Baylan**'ın imzasını taşıyor. **TRT Trabzon Radyosu** da aynı gün -27 Aralık 1993'te- şairimizle yeni kitabı ve imza günü üzerine bir söyleşiyi canlı yayınla gerçekleştirdi.

● Dergimizin bu sayısında ölümünün 10. yıldönümünde sevgili şairimiz **Hasan Hüseyin**'le ölümün 25. yılında **Kıyı**'lar tarihinde hep saygıyla andığımız şair - eğitimci **Nabi Üçüncüoğlu**'nu bir kez daha yaşıyoruz. **Hasan Hüseyin**'in, şair arkadaşımız **Ahmet Özer**'e, bundan 12 yıl önce yazdığı bir mektuba da ilk kez sayfalarımızda yer veriyoruz. **Nabi Üçüncüoğlu**'nun daha önceki sayılarımızda da belirttiğimiz gibi yayımlanan ve şiirlerinin tümüne yakınını içeren tek kitabı **Memleket**'i okurlarımıza 66. sayımızda sunmuştuk. Bu sayımızda onun dergilerde kalan ve kitabına girmeyen bir şiirini, ilk kez yayımlıyoruz. Dergimiz, dünyamızın güzelleşmesine katkıda bulunan ve bugün aramızda bulunmayan, nice değerimizin anısına sahip çıkma tavrını her zaman sürdürecektir.

● Genel Yayın Yönetmenimiz şair **Gündoğdu Sanımer** sağlık durumu nedeniyle kendisine mektup gönderen kart yazan, telefon eden tüm dostlarımıza, dergimiz aracılığıyla içten sevgilerini, esenlik dileklerini iletiyor. Aynı dilekleri bizler de dergi olarak dostlarımıza sunmayı bir görev biliyoruz.

Trabzon Gazeteciler Cemiyeti'nin **"Trabzon'un Yetiştirdiği Değerlere Saygı"** çerçevesinde 1992'den bu yana yürüttüğü etkinliklerden biri olacak **"Sanımer Gecesi"** şairimizin rahatsızlığı nedeniyle ertelenmişti. Söz konusu etkinliğin, yakın bir zamanda gerçekleştirileceğini tüm okurlarımıza duyuruz.

● Ressam, yontucu düşünce adamı, çok yönlü sanatçı, desenleriyle dergimize katkıda bulunan sanat elçimiz **Abidin Dino**, 7 Aralık 1993 günü **Paris**'te öldü. 1913 yılında **İstanbul**'da doğan sanatçı, genç yaşta, desenleriyle dikkati çekti. 1933 yılında arkadaşlarıyla D Grubunu kurdu. 1934'te önce **Sovyetler Birliği**'nde ardından **Fransa**'da, **Paris**'te film ressamlığı ve seramikle ilgilendi. Yurda dönüşünde **Liman Grubu**'nu kurdu. **İkinci Dünya Savaşı** sırasında **İstanbul**'dan uzaklaştırıldı. 1951 yılında **Fransa**'ya yerleşti. Çalışmalarını ölünceye değin burda sürdürdü. Değişik ülkelerde sergiler açan sanatçı, **Türkiye**'de de uzun yıllardan sonra **"Çiçekler"** ve **"Yüzler"** adıyla iki sergi gerçekleştirdi. Sinemayla da ilgilenen, oyun yazarlığı da yapan **Dino**, 18 Aralık 1993 günü **Rumelihisarı, Aşiyan Mezarlığı**'nda toprağa verildi. **Dino**, dünya çapında bir değerimiz olarak her zaman övünç duyacağımız sanatçımızdı.

● Kitaplar dünyamıza son zamanlarda katılan yeni yapıtlardan birkaçının adını veriyoruz: **Ay Geceye Yalnız Doğar** (Tansu Bele), **Aşkı Çeyrek Geçe** (Mehmet Güler), **Mayısta Üzgün Gönlüm** (Gülsüm Akyüz), **Rüzgârdan Rüzgâra** (Nurer Uğurlu), **Yol Boyu Notları** (Hilmi Haşal), **Karın Altı Kardelen** (Ali Balkız), **Göksel Mutluluk** (Charles - Ferdinand Ramuz - Çeviren: Tuna Ertem), **Can Pazarı** (Fikret Otyam), **Biz Adam Olmayız** (Aziz Nesin), **Kemalizmi Doğru Algılamak** (Ali Dündar), **Nereden Nereye** (Musa Uysal), **Güldüşün** (İsmail Karaahmetoğlu), **İlk Dersimiz Atatürk** (Osman Bolulu. Bu arada değerli araştırmacı, yazar **Muzaffer Uyguner**'in **Yakup Kadri** ile **Yaşar Kemal** üzerine hazırladığı kitapların da yayımlandıklarını burada belirtmekte yarar var.

● Genel Yayın Yönetmenliğini **Müfit Semih Baylan**'ın yaptığı Aylık Müzik ve Sanat Dergisi MAVİ NOTA, Aralık 1993'te çıkan 12. sayısıyla birinci yılını doldurdu. Bir yılda müzik alanında çok yönlü etkinlikler gerçekleştiren dergi aracılığıyla bir de **"Nimet Koray İnceleme - Araştırma Müzik Ödülü Yarışma**'sı düzenlendi. **Mavi Nota**'ya ikinci yayın yılında başarılar diliyor, yazışma adresini veriyoruz: **P. K. 205 - 61002 - Trabzon.**

● Mart sayımızda buluşmak dileğiyle tüm okurlarımıza; sağlıklar, başarılar, esenlikler diliyoruz.

Kurucusu: **Ahmet Selim TEYMUR**
Sahibi: Kuzey Gazetecilik Matbaacılık ve Ambalaj San. A. Ş. adına
M. Naci ÖZKAN

Genel Yayın Yönetmeni	**: Gündoğdu SANIMER**
Genel Yayın Yönetmen Yardımcısı	**: Arslan PULATHANELİ**
Sanat Danışmanı	**: Ahmet ÖZER**
Yazı İşleri Yönetmeni	**: Melih. S. ERTÜZÜN**
Kapak, İç Düzenleme, Görsel Dnş.	**: M. Reşat SÜMERKAN**
Dizgi	**: İsmail FANDAKLI**
Film - Montaj	**: Özer DÖLEK**

DİZGİ: **EFOR Masa Üstü Yayıncılık & Organizasyon**
Tel.: (462) 326 44 26 Fax: (462) 322 29 96 - TRABZON

BASKI: **ART Ofset Matbaacılık**
Tel.: (462) 325 77 55 - TRABZON

Abone Koşulları : **Yıllık: 240.000 TL.**
(Eski abonelere, öğretmen ve öğrencilere 180 bin)
Yurtdışı Abone : **80 DM**
Yazışma Adresi : **P. K. 183 61001 - TRABZON**
Ederi : **20.000 TL. (KDV dahil) Aylık Dergi**

Abone ederinin, Gündoğdu SANIMER adına 731607 numaralı postaçeki hesabına yatırıldıktan sonra , dergi adresine bilgi verilmesi rica olunur.

Gönderilen ürünlerin daktiloyla yazılması rica olunur. Ürünler yayınlansın, yayımlanmasın geri verilmez.

köyümün öğretmenine mektup

• Nazif Evren

Genç meslektaşım!

Öğretmenliğini sürdürmekte olduğun için elbette ki gençsin. Benim, yaşam yolumun kilometre taşının sayısı hayli ise kabarık; ama, ben gene öğretmenim.

Bilmem sana da gönderiliyor mu? Ben, birkaç sanat ve meslek dergisini okuyarak mesleğimi sürdürmeye çalışıyorum. Bu dergilerden şu anda masamda bulunanlar; öğretmen Dünyası, Abece, Kıyı, Varlık... Günlük gazeteleri karıştırmakta, gereğince vaktim olmuyor. Devamlı olarak izleyeceğim yapıtları da yatağımın başucuna koyuyorum. Onlar, yitirdiğim eşimin yerine arkadaşım oluyorlar.

Sen ne yapıyorsun? Ankara'da bulunmadığım günlerde, yolladığın okuntuyu çok geç aldım. Oğlunu, ilçede, görkemli bir törenle sünnet ettirmişsin. Bir de köyde mevlut okutmuşsun. Tanrı katında geçerli olmasını dilerim. Doğrusunu istersen, ben Süleyman Çelebi'nin 'Mevlut' adı verilen, manzum, yalvaçın doğum methiyesi'ne bir şeyler ekleyip, dinleyenleri ağlatarak para kazanan mevlutçuları hiç sevmem. Mevlut, orijinalinde güzeldir. Ben onu severim.

Yıllar önce, sınıf arkadaşım rahmetli Akil Mengü'nün ölüm mevludunda bulunmuştum. Mevlutçu Hoca, ağlatma yöntemini kullanmadı. Duadan sonra şerbet içilirken hocaya bir soru yönelttim: "Hocam mevlut oldukça Türkçe, ancak benim anlayamadığım bir tümce var. Lütfen açıklar mısınız? Nedir o? ".. ilmi ledün kânisin, ne demek? İlmi ledün nedir?" diye sordum.

Hoca öfkelendi, yüzü kızardı, içmekte olduğu şerbet her halde acılaştı ki meclisi terketti.

Sayın genç arkadaşım!

Ben Poyraz köyünden ayrılalı 72 yıl oldu. Çocukluk dönemimin anı ve yaşantılarının, belleğimin alt katlarında aydınlığa kavuşup; bugünün yaşamına ışık tutmadan, yok olup gitmesinden korkuyorum. Bilmem sen köyü ve köyünün çevresini, geçmişini, ekonomik durumunu, adet ve geleneklerini, tarihini inceledin mi? Eğitim etkinliklerinde bir ilke vardır bilirsin. Yaşam bilgisi ya da sosyal bilgiler ünitelerinde, öğrenime en yakın çevreden başlanır. Örneğin ilkokulda birinci sınıfın ders konusu evi ve okulu, okulun yoludur. İkinci sınıfta okulun çevresi, üçüncü sınıfta mahallesi, dördüncü sınıfta kenti, beşinci sınıfta Türkiye'dir.

Şimdi sen, köyde benim okuduğum ve halen tütün deposu olan okul yapısından işe başlamalısın. Yeni okul yapılarının, sağlık ve öğretmenevinin harcında Yüksek Köy Enstitüsü çıkışlı, Çifteler Köy Enstitüsü'nden öğrenci arkadaşım İsmail Karalay'ın, emek izlerinin olduğunu öğrenmiş çok duygulanmıştım.

Eski okul binasının sokağa bakan yönündeki kapının üst tarafına bakıver. Orda eski yazılı, koyu yeşil üzerine yazılmış, dört desimetre kare boyutunda, bir levha vardır. Onu sen okuyamazsın. Şöyle yazar: Darülirfan Mektebi Rüştiyesi Poyraz Şubesi. İstersen oradan işe başlayabilirsin. Sonra köyün yukarı mahallesine doğru, Hacı İzzet'in evinin yanından bir yol gider Dibek Dağı'na doğru. Tekerlekli araç işlemez. Eğer eşekle gidersen, bir saat yol aldıktan sonra, sağa bir yol ayrılır. O yola köylüler 'yanyol' derler. Yanyol'da ilerle; kayalıklar, meşe ve mazı çalıları göreceksin. Ormanları kesilmiş de olsa kayalar yerindedir. Bir kayanın üzerine çık, aşağıda kalan Kasap Hüseyin'in tarlasını köyün kesiklerini seyret. Bulunduğun yer eskiden meşelikti. Ben oralarda odun keserdim. Çoğu zaman odunları eşeğe yüklemekte zorluk çekerdim. Bir yük odunla eve dönüp, odunu avluya indirdiğimde, dayımın hanımı yengem "vah vah eşek terlemiş" derdi de benim yorgunluğum, çektiğim sıkıntı kimsenin umurunda olmazdı. Yanyol, 'Guydurmaz'ın Yunanlılar tarafından öldürüldüğü yerdir. Köylülerden yaşlılar, bu olayı iyi bilirler. Anıları dinlersen, köyün yakın tarihine ışık tutar.

adı kalıt

Osman Bolulu

artık buluşma yeri
cenaze törenleri

yelkovan sele gitti
akrep fırtınada
altında minnacık bir oda
gözünü yumsan
ayağının dibinde çocukluğun
bu muydu uzun koştuğun

kardaşın olsa azrail
mesafe uzun değil

daha çok doğur
ivedi sula çiçeklerini
elbet biri bulur
açık denizdeki yerini

Dibek Dağı'nın ardında - öteyüzünde- bir köy vardır adı Gökeyip'tir. Köyde çömlekçilik geçer sanattır. O dönemde Gökeyip çömleğine 'husana' derlerdi. Üvey ananın yüreği madeni kaba benzer: Soğuyuverir. Gökeyip çömleği ise aşı sıcak tutar. Güvecinin yoğurdu, kaymağı eşsizdir. Testisi, işçinin köylünün buzdolabı gibi, suyu soğuk tutardı. Gökeyip çömleğinin pazarı; Aydın, Manisa yöresinde; buğday, incir, üzüm değişimi ile olurdu.

Benim dönemimde köyde palamutlar vardı. Şimdi hepsi kesilmiş, odun olmuş; köyün havası değişmiş, tütün kokusu sarmış ortalığı. Dibek Dağı da kelleşmiş. Senin okula, Yazla ve Kurtulan köylerinden öğrenciler gelirdi. Hacıhıdır değirmeninin önemli bir anısı vardır: Çerkez Ethem Yunanlılara teslim olmayı, orada kararlaştırmıştır.

Ben anlatmaya çalıştığım yaşantının sonucu olarak; Yücel ve Tonguç aşılarının uyarısıyla, yurt çapında bir eğitim davranışı olan, Köy Enstitüsü eğitimine gönül verdim. Meslek yaşamımın hamurunun mayası buradan gelir. Daha önce de belirttiğim gibi, benim yaşam yolumun kilometre taşlarının sayıları oldukça kabarık. Sen dokunduğum konuları incele, yaz. Yaz ki bulduğun sonuçlardan köyün eğitim izlencesi çıksın. Köyü, köylüyü tanımayanların yaptığı eğitim izlencelerini daha fazla uygulamayalım artık. Poyraz köyünün okuluna; Bintepeler'de şehit olan Mehmetler, İzzet Çavuşlar bile hâlâ giremedi.

Büyük kentlerin gecekondularında, dış memleketlerin işliklerinde parçalanan köyün ve köylüyü kişiselleştirmek konusunda, bize düşeni yine biz yapalım. Bugünlerde öldürülen öğretmen sayısı 54, yıkılan okul sayısı 100'ün üzerindedir. Kısa ömürlü eğitim anlayışımız devam etseydi, bu olayların tarlası PKK'yı çimlemezdi.

Bu olayların olduğu yerlerin köylerinde, okul yeri aramak için rahmetli eşimle gezip dolaştığım günlerde, bugünkü olayların tarlaları kuruydu. Biz sürüp uygarlık tohumları atacaktık; olmadı, yaban otu, çakırdiken, kangal bitti. PKK harman oldu.

Genç meslektaşım!

Bir fırsat bulursam, köye geleceğim. Daha uzun konuşuruz. Gözlerinden öper, başarılar dilerim. ●

ayyaşlı

Ruşen Hakkı

Gene o masadan o masaya ince dalgalı
gene elinde çiçeği gene sözü dirhem dirhem
ve bir türkü tâ 1950'lerden
Dürüyemin güğümleri kalaylı

Acının imbiğinde nefesi anasonlu
düşüp kalksa da hiç önemli değil
dostları bir gül bir de karanfil
ama kuşkulu çiçekçi dostu olduğu

bakmıyor da kuş uçuruyor sanki masadan masaya
ışığına takılan güvercin taklası atıyor
şarap sevse de en çok rakı beyazına yatıyor
ne İsa'ya toz konduruyor ne Musa'ya

Nerede görülse ay akşamdan doğuyor
oracıkta bitiyor hangi adla çağrılsa
ve kadehini hangi masaya yanaştırsa
tüm makamlar ânında hüzzama dönüşüyor

Her kaldırışta usulca kadehini öpüyor
önünde üç beş çilek birkaç karides belki
bir masadan bir masaya öyle gidişi var ki
sanırsınız bin yıllık sürgünden dönüyor

hasan hüseyin'siz on yıl

• Ahmet Özer

Sevgili Ozanım,

Tam on yıl oldu aramızdan ayrılalı. Sizin ardınızdan, daha nice güzel insanlarımızı yolcu ettik. Dinamo, Turgut Uyar, Cemal Süreya, Edip Cansever, A. Kadir, Ruhi Su, Oktay Rifat, Ahmed Arif, Tahsin Saraç, Sunullah Arısoy, Kerim Korcan... birer birer gittiler. Sıvas'ta Pir Sultan Abdal etkinliklerine konuk olarak çağrılan, nice güzel insanlarımız, canlı canlı yakıldı. Bezirci, Altıok, Aysan, Uğur Kaynak, Nesimi Çimen, Hasret Gültekin... birer köz olup yüreğimize düştüler. Bu acı, büyük usta Rıfat Ilgaz'ı da götürdü.

Uğur Mumcu'yu öldürenler cumhuriyetimizin temeline dinamit koymakla 'iştigal' ediyorlar. Gözlem sütunu kapandı. 'Iiboş'un biri, bu başlık altında inciler döktürüyor. Tv kanalları, radyolar giderek yerden mantar biter gibi çoğalmakta. Dilimiz alabildiğine bir kirlenmenin eşiğinde. "Gazetecilik" tanımını yapan İlhan Selçuk'un yazısını okusaydınız, bu günleri yaşamadığınıza hayıflanmazdınız.

Dünyamız giderek kirleniyor. Asıl kirlenme beyinlerde sürüyor. Sen ölümle yüz yüzeyken, adını kullanıp para toplayanlar, topladıkları paralan iç ettiler. Seni üyeliğine almamakta direnen ünlü bir kurumumuz, ne yazık ki o günkü yöneticilerine de kalmadı.

Dergilerin çoğu kapandı. Yıllıklar çıkmıyor. Varlık Yıllığı da Nesin Yıllığı da yok artık. Yine de kitaplar yayımlanıyor, kitap fuarları düzenleniyor. Edebiyat dünyasında düzeyli eleştirinin yerini çoğu kez saldırılar, karalamalar aldı. Varlık, Gösteri, Milliyet Sanat, Adam Sanat, Abece, Öğretmen Dünyası, Damar, İnsancıl, Karşı, Evrensel Kültür, Türk Dili Dergisi, Çağdaş Türk Dili, Yeni Biçem, Yazın... dergileri yanında, düzenli olmasa da yayımını sürdüren pek çok dergi var.Gazeteleri sorarsan; varsa yoksa, tek gündemleri var: Ansiklopedi pazarlamak. Oysa ne güzel olurdu büyük ustalanmızın tüm kitapları okuyucuya verilebilseydi. Düşünün ki Orhan Kemal, Rıfat Ilgaz, Aziz Nesin, Yaşar Kemal, Uğur Mumcu, Nâzım Hikmet, Muzaffer İzgü, Sait Faik, Halikarnas Balıkçısı, Fakir Baykurt... doğal olarak da sizin tüm kitaplannız, çocuklar için yazdıklarınız, mizah yapıtlarınız... her ay toplu olarak okura ulaşıyor. Ne güzel olurdu.

Yine de aynı gökyüzünü paylaştığımız insanlarımız az değil: Dağlarca, Vedat Günyol, Gülten Akın, Fikret Otyam, Nusret Otyam, Melih Cevdet, Şükran Kurdakul, Talip Apaydın, Mehmet Başaran, Fakir Baykurt, Arif Damar, İsmet Zeki Eyuboğlu, Attila İlhan, Naim Tirali, Aziz Nesin. Oktay Akbal... Jünyamızın güzelleşmesine katkıda bulunmayı sürdürüyorlar. Nâzım Hikmet hâlâ yurttaş değil; ancak, Yolcu oyunu devletin katkısıyla film yapıldı.

Yıllardır büyük bir özveriyle yayımlanan Kıyı'yı 95. sayıya ulaştırdık.

Adınıza konulan ödül, yaşayan ödüllerimiz gibi varlığını sürdürebilseydi ne iyi olurdu diye hep düşünmüşümdür. Azime Hanım'ın anınızı yaşatmak için verdiği savaş, bir onur savaşı olarak sürüyor. Bâb-ı Âli'yle hiç uyuşamazdın. Şimdi Bâb-ı Âli de yok artık.

Gidişinizin 10. yıldönümünde size bu mektubu yazarken, okurlarımız da yanıtsız kalmasın istedim ve 2 Haziran 1982 günü, bana yazdığınız mektubu yayımlamayı uygun gördüm. Sizi tanımak onurunu taşımanın kıvancıyla, anınıza saygılar, sevgiler, özlemler. Ustam, iki gözüm ozanım.

Ankara, 2 Haziran 1982

Sevgili Ahmet Özer,

Güzel mektubun az önce geldi elime. Sevenlerin çok olsun, ikigözüm kardeşim; sağlıklı, başarılı çalışmaların sevindirir beni, kıvandırır.

Yarın belki fırsat bulamam diye hemen yazıyorum sana: "Bağdat Basra Yollarında" adlı kitap, İstanbul'da Konuk Yayınları'nda çıkmıştı. Yeni basımına vakit ve fırsat bulamadım. Bende 2 tane vardı, temizini sana yolluyorum. Hayli dizgi yanlışı göreceksin, okurken düzeltirsin artık. Belki sende yoktur diye, Bedrettin Cömert'in kitabından da yolluyorum. Varsa, sendekini bir dostuna verirsin.

İzmir dergilerini izleyişin beni sevindirdi. İyi çalışıyor çocuklar. Beni de nerdeyse İzmirli yapacaklar. 'Ortaklaşa'daki konuşma, teyple yapılmış uzun bir konuşmaydı, Cumhuriyet adına yapılmıştı (Yasemin Yazıcı yapmıştı). Mustafa Taner, oradan kâğıda dökmüş ama, bir sürü yanlışla dökmüş. Konuşmanın tümünü istedim, deşifre edip yollayabilirlerse, gözden geçirip vereceğim kendilerine. Yazım kurallanna hiç dikkat edilmemiş çünkü. Oluyor bunlar.

Trabzon'daki Kıyı'yı göremiyorum. Elbirliğiyle güzel bir dergi haline getirebilirsiniz, diyorum. Dönemeç ne güzel çıkıyor, değil mi? Ortaklaşa'nın da gidegide iyi bir dergi olacağına inanıyorum.

Gençtürk'ten üstüste iki mektup aldım şu günlerde. Yazdım kendisine. Mektubum gecikince meraklanmış. Doğrusu, günlerin nasıl geçtiğini ben de bilmiyorum. Haziran girdi, hazır kitapları bile veremedim yerlerine. Ankara'da yayınevinin yok denilecek denli az olması güç durumda bırakıyor beni. Dayanışma Yayınevi ile görüşmedim hiç. Tanıdığım kimseler ama, vakit ayıramadım. Sonra, ekonomik güçleri nedir, onu da bilmiyorum. Mevsim ölüye girdi.

Evrensel'deki görüşmemiz çok kısa oldu. Ben de üzüldüm ama, ne yaparsın ki koşullar elverişli değildi. Yıllaryılı imzaya yanaşmamıştım; İzmir'e peki deyince, Evrensel devreye girdi; yoksa, yine de niyetim yoktu. Saat 20.30'lara değin sürdü imza faslı.

Yeni Olgu'ya yazacak vakit bulamıyorum son günlerde. Bu ay Izmir'e verdim ağırlığı. Kimi işlerin yanında, sürekli olarak kitap çalışmak zorundayım, Özer. Sözleşmeleri yapılmış kitapları teslim edemedim daha. Üstüste katlanan yıllarla birlikte sorunları da katlanıyor insanın; doğallıkla yoruluyoruz.

Sağlığının iyi oluşuna sevindim, Özer. Çalışmalanndaki olumlu gelişmelere sevindim. Başarı dileklerim senin için. Gözlerinden öperim.

Hasan Hüseyin

herkes bir başka göğün altında: ergin günçe bile / 2

● Tuğrul Asi Balkar

şimdiki adresiniz çocukluk anılarıdır

Yaşanan hiçbir olay, olgu ya da düş, yaşayanla eşdeğerde duyumsanamaz. Yaşayanın, duygulanma yoğunluğunun anlama çabasını sözcüklerle dile getirdiğinde bile, her zaman bir eksiklik ya da yetersizlik vardır ve kalır. Yaşayanın dile getirdiği özenle ve dikkatle irdelenmelidir. Sözcüklerin dizilişi, akışkanlığı, vurgulama yerleri, araya giren duraksamalar, yinelemeler, vb... Unutulmamalı, yaşayan, duyumsamalarını dile getirdiğinde bile yakın ya da uzak bir geçmiş söz konusudur. Dile getirilen an değil. Bu açıdan, çocukluk anahtar kavramının durmagit karşımıza çıkması, her insanın yaşadığı süreç içinde zorunlu bir dönem olduğu için, şaşırtmamalıdır. Şaşırılması gereken, bütün şiirlerdeki çocukluğun ve çocukça duyguların böyle saf, böyle incelikli, böyle akıllıca nasıl korunup nasıl sürdürüldüğüdür. Her devinimde, her olayda, her davranışta, her duyguda çocukluğa ilişkin bir yan ve yön bulunması Günçe'de baştan sona vazgeçilmez bir örgülemedir. Bu örgüleme hermetic ve hermeneutic nitelikleri birlikte taşımaktadır. Acısıyla tatlısıyla. "Gerçeküstü imgelere dayalı, aşırı duygusallıkları akılla dengeleyebilen bir matematiğe sahiptir onun şiiri. Bu şiirde çocuksu, hatta çocukça bir anlatım altında humor dolu bir anlam ve gerçeklikler yatar."[10] Salt yurtsama değildir bu boyut. Yaşanan ve yaşanılan her şeye bağlanarak vurgulanan sürekli bir arakesitler silsilesidir. Günübirlik olana çocukça bakar, çocukçalığında bile gizli bir tarihçilik sezilir. Fonda kalan değil bizatihi bir tarihçilik. Yaratıcılığı önemli ölçüde çocukluk dönemi haylazlığı ile örtüşür. Bir yandan müthiş bir fantezi dünyası, öte yandan çocukluğun kendi - iç mantığı ve duyumlama işleyişi, şaşırtmacalarla kurulmuş acı gülümseyişler, yetişkinlere göre farklılık gösteren algılama düzeneği,daha da önemlisi özgüllüğü, tüm yaşamı boyunca yaşadıklarına ve yansıttıklarına silinmez izler taşımaktadır. Gerçekte, şair beni, toplumsal benle çakışabildiği ölçüde yakınlık kurulabilen özgül bir bendir. "Yakınlık", bire - bir örtüşme değil:

İhlamur korusunda ağzında kuru papatyalarla dolaşır.
Bayram gecesi yangın çıkar, çılgınca eğlenilir.
Yangın yerinde gümüş paralar bulur.
Kardan çocuk olup okula gider.
Kilisenin kireç duvarında kömürle kulaklarına
papatyalar takılı dev çizer.
Erik toplar.
Sedef çakısı ile parmağını kesen arkadaşının
parmağını emer.
Masallar dinler.
Koşup bahçelere saklanır.
Parklarda simit yer.
Kelebek biriktirir.
Pul biriktirir.
Söğüt ağacından yapılan düdükleri öttürür.
Mızıkası bozulur.
Mandolin dinler.
Elma çalar, babasına yakalanır.
Cebinde üzüm leblebi atlı karıncaları izler.
Kedi besler.
Dedesinden kur'an öğrenir.
Dondurma yer.
...

Çocukluğa ilişkin davranışların tamamı şair bene sahip bile olsa şiirlerindeki birçok çocuk - kahramanın yaşantısına geçirilmişlerdir. Yaşanan, anlatılan ve gözlenen birliktedir. Başka çocuklardan ve davranışlarından söz ederken bile kendi çocukluğunun izleri parıldayıverir:

Öğrenci: "İki ölüm boyu yüksekte salınan bir uçurtma" (s. 82)

*

Tutuklu: "herkes burda kediyi tekmeler minnoş diye / bir kedi var
beni ise yalar o da elimi ve yüzümü yalar / iyi severim" (s. 83)

*

Oğlu Dadal'ın çocukluğu da, şairin çocukluğunun izdüşümlerine teğetler çizer. Örneğin, Dadal'ın babasının resmini, yani kendisini çizerken ördeğe benzeteceğini ve saksağan renkleriyle boyayacağını söyler. Yurtdışında iken oğlu Dadal için kaleme aldığı Paris Bildirisi, Ben Uzağa Giderken Dadal Uykuda Olacağı İçin, Yaz Dörtlükleri VI özlemin bütün kırılma noktalarında duygu renklerini cıvıl cıvıl yansıtan güzellikler dünyasıyla bezer: deli sanılmak pahasına.

Çocuk Yılı Törenleri Kapanış Söylevi ile Çocuklar İçin Faşizm şiirleri, duyumsama ve algılama dokusu açısından farklı söylem alanının genişliğidir. Bu genişlemede, doğrudan söylem alanı olarak büyükler için çocuklar seçilmiştir:

Faşizmi çocuklar da anlayabilir
Dayak yemektir serseri bir babadan
Karanlık odaya kapatılmaktır
Hakkını istemekte direttiğin zaman (s. 124)

*

Öyle törenleri biz her zaman kapattık
Üstlerine saygıyla mürekkepler boşaltırız
Kuşlarımız ürkütür tüfekleri
Hiç çiçek ve çocuk olmamış o adamların (s. 127)

*

Çocuk sözcüğü şiirselde süreç içinde kabuk değiştirir ve düşünsel yandaşlarını niteleyen ya da yandaşlarına yönelik bir seslenme ünlemi olarak karşımıza çıkar:

Ateşi tutuşturdu bizim çocuklar (s. 79)

*

Çocuklar sabırlı olun (s. 79)

iğdiş geyik gibidir çerkes tabanca olmayınca

Şair, insanlığın bir parçasıdır. Evrensel anlamda insanlığın, yerel anlamda yaşadığı toplumun. Toplumsal ve kültürel kalıtım ile çevresel etkenlerin karşılıklı etkileşimi benlik yapısının asal belirtkenlerini oluştururlar. Benlik de oluştukça, geliştikçe toplumsal ve kültürel kalıtım ile çevresel etkenleri etkiler. Benlik, kişiliğin karar organı durumundadır: bilir, ister, yapar. Benlik, gerçeklik, olabilirlik ve değer bileşenleri ile yaşama biçimini oluşturur. Gerçeklik bileşeni, benliğin içinde bulunduğu dünyanın ve bu dünyada yer alan olayların gerçekte nasıl olduğunu ve kendisinin nasıl bir insan olduğuna ilişkin görüşleridir. Olabilirlik bileşeni neler olabilir ya da olmayabilir sorularının, kişi ve dünyasına ilişkin değişme ve gelişme olanaklarının değerlendirilmesini içerir. Değer bileşeni ise kişinin kendisi ve dünyasının nasıl olması gerektiği konusundaki inançlarını, doğru ve yanlış, iyi ve kötü kavramlarını içerir.[11]

Ergin Günçe, Çerkes'tir. Anadili resmi dil tarafından teslim alınmış bir Çerkes. Yüzünden ve yanaklarından Çerkeslik akar:

Çerkesçe konuşmayı bilmezsin, Lazca bilmezsin (s. 109)
*
Benim yüzüm çerkes yüzüdür ('s.34)
*
ve Benim yanaklardaki Çerkeslik (s. 54)
*

Anadilini bilmez ama Çerkes otantik yaşamından ve kültüründen etkilenmiştir. Bu yaşantıyı dedesinin bahçesinde bütün hücrelerine işleyecek kadar özümseyerek gerçek kılmıştır.

Kısaca Çerkes mitolojisine bir göz atalım.

Kafkas halklarının atası olan Nartların Jak'ej adında yaşlı bir prensleri vardı. Jak'ej, halka etmediğini bırakmaz, onlara eziyet ederdi. Nartlar bir gün, düştükleri durumu görüşmek için gizlice toplandılar. Yaşlılar, kendilerine bir başkan gerektiğini söylüyorlardı.

Tam o sırada Nart Vezirmes'in sesi duyuldu:

"Ey Nartlar, kimi ararsınız? Savaşta yol gösteren, barışta danışmanınız, gelecekten haber vereniniz, kısacası bizi gerçekten yöneten kimdir?.."

Toplantıya katılan Nart erkekleri koro halinde haykırdı:

"Güzeller güzeli, bilgeler bilgesi Seteney Guaşe."****

Nart Vezirmes de bunun üzerine, "Öyleyse bundan böyle yöneticimiz de Seteney Guaşe'dir" dedi.

Nartlar'ın mitolojik kahramanı olan, yarı insan, yarı Tanrı Seteney Guaşe, güzeldir ve bilgedir. Nart kurultaylarında çözümlenemeyen sorunlar, O'nun dudakları arasından çıkan sihirli bir kaç sözcükle hallolur. O doğan çocukların da isim annesidir. Doğarken kulağına üflemediği çocuk geri zekalı olmaya mahkumdur.

Nartlar'ın atası ise Seteney Guaşe'nin bir kaya parçasından doğan oğlu Sosrıkua'dır. Seteney Guaşe'nin dostu Demirci Tlepş tarafından doğumu gerçekleştirilen Sosrıkua, doğar doğmaz yedi kez suya sokulup çıkarılmıştır. Bir ateş topu halinde doğan Sosrıkua'nın vücudu bu işlem sonucu çelikleşmiş, ama topuklarından tutulduğu için o bölümü etten ve kemikten kalmıştır. Bu yüzden Nartlar'ın ve onların torunları Çerkesler'in topuklarından çok zayıf olduğu söylenir.

Sosrıkua'nın bir kaya parçasından doğuşu, Grek mitolojisindeki "Cyclop" ve Türk destanlarındaki "Tepegöz'ün doğuşu" ile benzerlikler taşır. Sosrıkua, Kuzey Kafkasya dillerinde ateş saçan ve yakan erkek çocuk anlamına gelir. Onsuz Nart öyküleri çok yavandır. Bu destan kahramanı öykülere öylesine damgasını vurmuştur ki o başka uluslarda bir Prometheus ya da Akhileus olmuştur.[12]

Janak Fahri'den bir Çerkes öyküsü

Ahirette sorguya çekilen Çerkes'in günahı az, sevabı çok çıkmış. Melekler yakışıklı adama kanat takıp Sırat Köprüsü'nden rahatça geçmesini sağlamak istemişler, ama o kabul etmeyerek atını istemiş. Başmeleğin emriyle getirilen demirkıratını sürdüğü gibi cennete vasıl olmuş. O hali ile kapıdan girmek için zorlayınca "Yoo... olmaz" demişler. "At içeri giremez." Nihayet atını iki seyis melekle Araf'a yollamaya razı olmuş. Ama bu kez de ikide bir "Atıma bakacağım" diye cennetten savuşup gitmeye başlamış. Görevli melekler önce biraz bozulmuşlarsa da sonra "ne halin varsa gör" diyerek işin peşini bırakmışlar.

Bırakmışlar ama Çerkes'in sorunu bitecek gibi değilmiş. Filan arkadaşını, komşusunu, ninesini de yanına istemeye başlamış. Derken mesele anlaşılmış ki bu adam tüm köy halkını ve mahlûkatını da toptan kendi yanına istiyor. Hem de çil horozuna varıncaya dek. İstediklerinden bazılarının cehennemlik olduğu ve cennete gelemeyeceği söylenince de "Beni de alın o zaman buradan" diye dayatıyor. Eee!.. Cennette başkaları da var, üstelik birçok kuralın yerine getirilmesi gerekiyor. Huzursuzluk da giderek artıyor. Derken çözüm bulunmuş. Cennetle Araf arasında bir "Çerkes Köyü" kurulmuş.[13]

Şimdi de, Çerkes düğünlerinde gelin için söylenen gelenekselleşmiş bir şarkının sözlerinden bir bölüm:

...
Koyun gibi sessiz
Kuzu gibi tatlı sözlü
Tavuk gibi bol yavrulu
Cins köpek kadar sadık
Cins at gibi ünlü
Kuş gibi tatlı sesli olsun.[14]

Ergin Günçe, yayımlanan kitabı Gencölmek'te yalnızca bir şiirinde, Ikindiye Mandalinalar'da iki kez kullanmıştır 'Çerkes' sözcüğünü:

Uykudadır şimdi bütün çerkes çocukları
*
Benim yüzüm çerkes yüzüdür (s. 34)
*

Dergilerde yayımlanan şiirlerinde daha sık, üç şiirde karşılaşılır: Türkiye Kadar Bir Çiçek, Bu Tanrı Dedemden Kaldı Bana, Saçmasapan Bir Şiir.

Türkiye Kadar Bir Çiçek'te, şair ben'in bileşenlerine işaret ederek:

Senin saçlarında bir Macar kırmızı var
El yazması Kur'anlar
Ve Benimyanaklardaki Çerkeslik
Daha bir sürü çiçekler (s. 54)
*

Bu Tanrı Dedemden Kaldı Bana şiirinde ise:

...
Güvez kazağımı giydim muşmula yerken düşündüm
Uyuzduk o yaz, katran süründüm, gölgede uyurken düşündüm
...
Tanrı vardır ve bana her zaman kaşlarını çatar
Zalimler, bu Horoz dedemden kaldı bana
...
Hem her kitapta yeri var
Vav iğreti, Sin mum gibi titrek, Mim çomak gibi
Sağdan sola doğru bir kuşku gibi kıvrılır bütün harflerde
...
Kutsal Defter sarardı inceldi sonra yüzüm
Masalda galiba bir bozukluk var
...
Yakasız bir gömlek içinde helvalar kavuran
Aşureler pişeren dedemde bile bir tuhaflık var
Çömlekle keşkek kotardı, ermişliğe daldı, durulandı
Kuşkuyu imanı karıştırmakta
Dedemle el ele (iki arkadaş) söğütlü yollarda gezdik
Alçak sesle Gökyüzünü konuştuk
...
Kediler besledik, dondurmalar yedik (s. 68)
*
...
Ondan öğrenmişimdir olup bitenleri ve eski Arabistanları
Kur'an sözü bilen Suriye göçmenidir onun da dedesi var elbet
Kökenimiz zaten Kafkasya
Leblebi Suresini ve Deve Suresindeki çapkınlığı o öğretti bana
Aydınlık sorularıyla Cebir bilen Çerkes Beyleri

...
Kandil gibi astım yıldızlarımı ve günü gelince
Ayı ikiye böleceğim ve Sopası Musa'nın nasıl ki yılanları yuttu
Kılıcı her zaman kınında görün ve yargılayın kadını (s. 69)
*

Bir yandan çocukluk günlerinden kesitler, diğer yandan Çerkesler'in yaşadığı göç trajedisi iç içedir. Uyuz olmuş katran sürünmüştür. Dedesiyle el ele iki arkadaş gibi dolaşarak dondurma yemiştir. Kur'an öğrenmektedir. Leblebi Suresi, olasılıkla Leheb suresidir. Ses benzeşimi ile yapılan bir deformasyon. Deve suresi ise Ahzab suresi olmak gerekir. Çapkınlık olayı ise şudur: Hz. Muhammed'in özgür bıraktığı ve İslamiyeti seçen köle Zeyd ikinci evliliğini, Hz. Muhammed'in hala kızlarından biri olan Zeynep ile yapar. Daha sonra Zeyd ile Zeynep boşanırlar ve Hz. Muhammed, hala kızı Zeynep ile evlenir. Ay'ı ikiye bölme tansığı Kamer Suresinde geçmektedir. Zina yapan kadınlarla ilgili bölüm Nur Suresinde yer alır. Yine, dedesi kökenlerinin Kafkasya olduğunu, bir süre dedelerinin Suriye'de geçici olarak yerleşmek zorunda kaldıklarını anlatır. Çerkesler'in 1864 yılından sonra Kafkasya'dan Ortadoğu'nun çeşitli yerlerine ve Anadolu'ya göç ettirildiklerini ve yine zorunlu olarak birçok kez yer değiştirmek zorunda bırakıldıklarını anımsamakta yarar vardır.

Saçmasapan bir Şiir bir bunaltı, bir iç sıkıntısı ve benlik sorunsalı - yaşantısı şiiridir. Yine Çerkesler'in göçlendirilme öyküsü eşlik etmektedir.

...

Aklımla ben birbirimizi oynatıyoruz.

...

Kaç gündür boş duran bir tabanca gibiyim
İnsan şapkasız da delirebilir kumral ve sarışınsa

...

Yüzüm de bir kedidir boş zamanlarımda
Kalbimde kuş kadar bir köpek havlar
Kafkas Haritasından Çerkes köylere indik biz
Atlarını vurdu ve gömdü, kente yerleşti
Gümüş eğerlerini karartıp sakladı
Ne diye homurdanır sanki dedem

İğdiş geyik gibidir Çerkes tabanca olmayınca
Çaresi arada kovboy sinemaları

...

Şakayla öfkeyle geçti şu son beş on yılın delilikler
Bir köpektir Çerkes aklı, ağzından bulutlar akar
Ben maymundan falan türemek istemedim
Kediden, köpekten ve attan gelirim (s. 108)

•

...

Yokuştan ilk çıkanı öldürmektir işim

...

Sevr ve Lozan bana vız gelir
Çerkesler bile eskir zamanla Fakat
Şimdi anladım ki bende Ölüm
kokan bir dalgınlık yaşar

...

İnsan boş bir tabancadır ama
bakarsın bir gün patlar!

...

Çerkesçe konuşmayı bilmezsin,
Lazca bilmezsin

...

Adam olsan bir köpek ve bir tay edinirsin
Ellerini yalar keçilerin sabah esintisinde
Bana kalırsa kendinden boşan
Bir celsede boşanırsın
Yeter artık bu kadar
yabancılaşman! (s. 109)

•

Son bir kez daha: korkmadım kimsenin devletinden
Ben de elbet Dedemin bahçesinde yetiştim
Kökenim Ateş ve Toprak ve Su (s. 107)

•

Ergin Günçe şiirselini besleyen kaynakları A) Çerkes otantik yaşantısı, b) Türk Şiiri, c) Bağlandığı düşünsel yol: toplumculuk olarak üç şıkta toplayabiliriz.

Ergin Günçe şiirselindeki flora ve faunaya göz atacak olursak. zenginlik okuru şaşırtacak düzeydedir.

Sekseniki şiirde toplam elliyedi flora elemanı, ellibir fauna elemanı yer almaktadır. Flora zenginliği yönünden Edip Cansever ve Oktay Rıfat şiirleri kadar verimlidir. Florasında gül, elma ve erik belirgin bir öneme sahiptir. Faunada yer alan at, tay, kısrak. beygir gibi hayvanların varlığı Çerkes ruhunun kentte de duygulanım coğrafyasında sürmesi olarak nitelendirmek doğru olacaktır sanırım.

FLORA	FAUNA
akasya	akrep
arpa	ardıç kuşu
asma	arı
armut	at
ayçiçeği	atmaca
ayva	balık
badem	baykuş
biber	beygir
buğday	bıldırcın
çançiçeği	bülbül
çam	deve
çavdar	eşek
çınar	fare
çiğdem	fil
deve dikeni	güvercin
dut	gelinböceği
ebegümeci	geyik
elma	hindi
erik	horoz
glayöl	hünnap kuşu
gül	ipekböceği
gürgen	kedi
hü ap	kuş
ihlamur	karınca
isırgın otu	karatavuk
incir	kanarya
kahve	katır
karadut	keçi
karanfil	keklik
karpuz	kelebek
kavak	kırlangıç
kavun	kısrak
kestane	köpek
kiraz	kurt
lale	kuzu
limon	leylek
mandalina	maymun
mısır	martı
meşe	oğlak
mum çiçeği	ördek
muşmula	saksağan
mürdüm	sansar
nar	sığırcık
papatya	sırılsan
patates	sincap
pirinç	tavuk
portakal	tavus kuşu
sardunya	tarla kuşu
söğüt	tay
şerbet çiçeği	turna
tütün	yılan
vişne	
yasemin	
zakkum	
zambak	
zerdali	
zeytin	

bu dünyada gülmedik de, öteki de şüpheli

Ergin Günçe şiirde sözün gücünü keşfetmiş, söz ile sözcüğün sınır tanımaz gücünü kavramıştır. Ergin Günçe şiirseli özellikle imge kuruluşlarındaki retorik ve derinlik açılarından Cemal Süreya şiirseline yakınlık kurar. Söyleyişteki inatçı ve paradoks dil. başlangıçta birinci yeniden az da olsa izler taşır:

Sahici bir adam gibi ütülü pantolon giyer.

...

Yemeklerden dolmayı. içkilerden rakıyı sever (s. 18)

•

Kurgulama diridir her zaman. İlk dizeden son dizeye hızlı bir akışkanlık vardır. Yaşamı algılama hızındaki akışkanlık gibi. Us sıçramaları naiftir. Şiirin plastik bir sanat olduğunu kavramıştır. Günçe. Kımı zaman. fotoğraflara bakarak kaleme aldığı şiirlerde, fotoğraf. kanlı canlı karşınızda belirecek gibi bir duyguya kapılırsınız. Fotoğrafı çeken elin tetiği ile şairin kalemi aynı görüntüyü iki farklı dilden sunmaktadır. Öykü dili, masal dili, türküler, marşlar, şiir dilinin içinde eriyerek yeni bir tat, yeni bir yönelim kazanarak rahatça sızıverir. Yadırgamazsınız. Çocuksuluk acı - alay'ın kaynağıdır. Her yaşında çocuk kalan bir ruh güzelliği vardır şiirlerinde. Sav - sözlü bir dildir Günçe şiirseli:

Her sıkıya karşı şiir direnecektir
Uyaklı, gür sesli, kekeme, ürkek
Her yönetime karşı başkaldırır aslında
Elemlerin sanatı, Gencölenlerin (s. 94)

•

Çağdaş sorulara geçmeli zaten şairler, der ısrarla. Bilgece bir biçem egemenliğinin özellikle siyasal şiirlerinde kendini duyumsattığını görürüz. Dil kıvraklığı ve bilinçli konuşma dili müdahaleleri önünde sonunda duygudan düşünceye çılgın bir şok yaşatacaktır. "Ergin Günçe'nin imaj alanları Gerçekliğin bütünselliğinde izlenen bireye düşkünlük gösteriyor. (...) Ergin Günçe'nin şair rengi iyi ifade edilebilecek kadar belirgin: bağıntısal ya da düşünsel ya da hiç bir ağırlık yüklemeden, mısrayı dünya üstünde yoğunlaştırmasını bilmek. Ergin Günçe, bireyin kendi hakkındaki bilincini, aynı zamanda dünyaya ait bir soru olarak koymasını bilmiştir."[15]

Ergin Günçe yaşadığı gibi yazdı, yazdığı gibi yaşadı. Ölümü de öyle. Bütün Gencölenleri selamlıyoruz:

Günlerden Eylül, Aylardan Ergin Günçe

Günlük şarabımız bir maşrapa içinde
Külde pişmiş patatesler ve eşsiz pilavzerde
Din kitaplarımız, putlarımız, telvelerimiz
Yeleği de kostekli bir amca kahvesinde

Suratı çilli günler, gölgesi uzun günler
İşte bir bağ bozumu, işte bir çıngıl üzüm
Gökyüzüne yaslanıp saatimi kuruyorum
Kımsecıkler duymasın bir Tanrı bulduğumu

İstesem bu Duayı bir Çınara söylerim
Ben kendi başımdaki en önemli şapkayıp
Islıkla her türlü marşı çalan bir Arap
Bazan bizim orada bir yokuştan iniyor

İşte durumlar böyle ey Kandil Simitleri
Bir Değirmen bu günler kalbimi öğütürüm
Serentiler kurarım ömrümü kuruturum
Haritamda denizlerin yerleri değişiktir

Gunlük peynirimizi bize veriyor
Kızarmış bayat ekmek, suda kaynamış pirinç
Sen ne dersen de yeleği köstekli Kahve
Durup dururken Tanrımı seviyorum

Günlerden Eylül, aylardan uzun Eşek
Bır Tabanca çıkarıp kendimi vuruyorum •

'Altını ben çizdim. (T.A.B.)

'' Bütün şiir alıntıları Türkiye Kadar Bir Çiçek adlı kitabından yapılmıştır: Türkiye Kadar Bir Çiçek, Ergin Günçe, Can Yayınları, 1988.

''' Seteney Guaşe, adı Kuzey Kafkasya dillerinde gül anlamına gelir. Güneş gazetesi, 22 Ağustos 1990.

10) Adnan Özyalçıner, Türkiye Kadar Bir Çiçek, s. 155.

11) 6 no.lu dipnotta yer alan kaynaklardan yararlanılmıştır.

12) Fuat Uğur, Kaf Dağı'ndan Anadolu'ya Çerkesler, Güneş gazetesi, 22 Ağustos 1990.

13) Janak Fahri. Güneş Gazetesi, 24 Ağustos 1990.

14) Fuat Uğur, Kaf Dağı'ndan Anadolu'ya Çerkesler, Güneş gazetesi, 26 Ağustos 1990.

15) Veysel Öngören. Su Şiir Seçkisi, Beşinci Kitap, 1985.

şinasi özdenoğlu ve ölüm şiirleri

● Ertuğrul Efeoğlu

Adına **"Yazın"** denilen güzel imgelem yurdunda öyle izlekler vardır ki, onlar, yazın'ın çağlar önceki başlangıcından bu yana, birer kale burcu gibi yükselirler, yazınerlerinin engin çevreninde. Bugüne dek o burçlara dikilmiş kim bilir kaç bayrak, suyunu içtikleri kaynakların renklerini taşımışlardı göklere; ve daha da taşıyacaklardır.

Ayrıcalıklı izleklerdir onlar; suyu tükenmeyen kaynaklar gibidirler. Çoğu ozan, çoğu yazar o kaynakların sularıyla beslenmiş, ve kendileri de o kaynaklardan aldıkları suları sunmuşlardır okurlarına.

Şinasi Özdenoğlu da, o kaynaklara eğilmiş, dudaklarını o kaynakların serin sularına değdirmiş ozanlardandır. Milyonları aşan önceli gibi, o da; seviyi, dirimi, dostluğu, özgürlüğü, yurt sevgisini, daha bugün bulunmuş, ilk kez bugün tadılmış birer meyve gibi heyecanla öpmüş koklamış; bu izleklerin burçlarından yükselip gökleri donatan onca şiir bayrağını göre göre, o bayrakların her birinin yüzlerce yıl söylenmiş türküleri dalgalandırdığını bile bil, duru bir inanç ve sevgi, baş döndürücü bir yaratma esrikliğiyle, kendisi de birçok kez yeniden -yinelemeye düşmeden- üretmiştir.

Sımsıcak Dostluğunda Ölümün[2] adlı son kitabında, **Şinasi Özdenoğlu**, ölümü ve dirimi, sevgiyi, dostluğu, unutulmak korkusunu dünyamızın eşsiz güzelliklerini, bir kez daha yeniden, ama ilk kez söyleniyormuşçasına özgün bir duyumsatışla, meltem serinliğinde işlemektedir. Ölüm şiirlerinde bile, yaşama sevincini aşılamaktadır bizlere.

Onun şiirlerinin bir tül gibi dokunmuş, ak ve seyrek örgülerinin altından, derin bir evrenin çağlara yayılan anlamı, özütü **(extrait)**, bir eter aralığı ve hafifliğiyle süzülmektedir. Kitaptaki şiirlerden çoğu, -ozan, doğal olarak onların adlarını hiç anmamış olsa bile- bize, dostunun ölümüne ağıtlar yakıp ölümsüzlüğün ardına düşen **Mezepotamya**'lı **Gılgamış**'ı; tekdüzeliğe düşmeksizin, çoğu on birer heceli dizelerle kurulan **"Poem"**lerinde Anadolu ağıtlarını; Azrail'le pazarlığa giren Dede Korkut kahramanı Deli Dumrul'u; aşılması güç köprünün önüne gelince, işi Tanrı'yla şakalaşmaya vuran Kaygusuz Abdal'ı; **sâde hayatın lezzetini** hiçbir şeye değişmeyen yetingen ozan **Z.O. Saba**'yı; **"Her ölüm erken ölümdür"** diyen **C. Süreya**'yı, ve daha nicelerini, kendi öz sesini yaratarak, anımsatmaktadır.

Özdenoğlu kendi sesini, tutumlu bir sözcük dağarcığına bağlı kalarak oluşturmaktadır. Üstelik, kullandığı sözcüklerin neredeyse tümü, düzanlam ağırlıklıdır; dolayısıyla, çağrışımları, gündelik dilin çağrışımlarıyla sınırlıdır. Ozan, işte bu gereçle, ve simgelere, bezeklere, eğretilemelere başvurmaksızın, her türlü abartıdan kaçınarak yalın bir söyleme gelişmektedir.

Başarısının gibi de buradadır, bence. Gösterişin yapaylığın, sıraladığın bayalığına düşmeksizin, evrensel olanın sıfatlarını, en yalın biçimlerle, -sorular da sorarak- okuyucuya buldurtmak.

Ozanın bu yalın söyleminin altında yatan gizli evreninde her şey, tıpkı nesnel evrenin kendisinde olduğu gibi, çift bileşenli bütünlüklerden oluşmuştur. Sözgelimi **"yaşam"** bütünlüğü, iki bileşeni, **ölümü** ve **dirimi** içerir; ve bu iki süreç, ardışık bir biçimde, birbirini izler. Yaşamın bu iki bileşeni, kitaptaki şiirler boyunca; geceyle gündüz, karanlık ve ışık, devinim ve kıpırtısızlık olarak almaşıklaşırlar.

Almaşıklaşan bu bileşenlere bakılarak denilebilir ki, ozanın, ölümü dost olarak ilan etmise, umarsızlığın zorladığı bir **yalan**dır yalnızca. Bir **"şaka"** gibi, **"ansızın"**, "ışıklı yol"umuzu kesen ölümü, dirimin karşısındaki bu düşmanı yenemiyeceğini anlayınca, onun elini öpmektense ona dost görünmeyi seçen bir insan... Bir kendi kendini aldatış, bir avunuş belki de. Çünkü **Özdenoğlu**, ölümün değil, bulutun, güneşin ve rüzgârın ozanıdır: Dirimin ozanıdır her zaman.

"Toprak beşikte" kımıltısız bir **"tutsak"**ken bile, seferdeki gemiyi, dönen değirmeni, büyüyen çocuğu, ilerleyen trenin düdüğünü, yani **devin**iyi düşlemektedir ozan; orada bile, umudu diri tutmaya çalışmaktadır. **"Siyah"** ve **"derin"** kuyulardan, **"teleskop gözler"**le; dışarıyı, yıldızları, esen yeli, geçmekte olan mevsimleri, hâlâ bir gün onlara yeniden kavuşma umuduyla izlemektedir. Dirimin ışıklı yollarındaki renkleri, sürüvenleri özlemle anmaktadır.

Ne var ki kaçınılmaz olan, sonunda, "yol kesecek**"tir.** Ve ozan, belki, ardından ağlayanlar bulunsun, kendisini ananlar olsun diye; belki de, kendi ölümü son ölüm olsun diye, son şiirinin son iki dizesinde şunları söyleyerek bitirecektir kitabını: **"Gidelim artık şu son gideceğimiz yere... / Peşimizden kimseler gelmesin!"**

Oysa, dünyalar gidecektir!... ●

(1) Yıldız Teknik üniversitesi / Fen-Edebiyat Fakültesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Öğretim Üyesi.

(2) Sımsıcak Dostluğunda Ölümün / (Ölüm Üstünde Şiirler) / Gece Yayınları, Ankara, 1993.

"aşklar yedeğinde ömrümüzün"

• Azime Korkmazgil

Sevgili Ahmet Özer, ozan kardeşim!

Ben, uzun soluklu, upuzun akıp giden, giderken yüreğe küt küt vuran, şakakları zorlayan, bilinci zonklatan türden şiirlere mi tutkunum ne; hah işte, işte buldum! diyorum, der gibi duraklıyorum, sevinçten çırpınıyor sesim... bir de bakıyorum, sonuna gelmişim okuduğumun. Ama hayır, bitmemiş, korkum yersiz... yeniden gür bir soluk; yeniden başlıyorum coşkuyu adım adım dize dize büyütüp, derin bir akışta kucaklamaya!

Böyle böyle geçti günüm.

Bugün, kış ortası gündönümü; sonbahar bitmiş! Annem derdi ki, zemheri giriyor, dikkat edin çocuklar!

Postadan mı çıktı bir kitap; büyük bir kentten, kendim mi getirdim yedeğimde; bir süre kalır başucumda, masamda, elimin bir gün ereceği bir yerde, lâmbamın ışığında... Bekletirim onu; arasıra kapağına göz atar, içimde bir merakı büyütür, mayalandırırım âdeta!

Ta ki, kitap nazlana, ben nazlana, günü yetmiştir, alırım bir kaç yastığı koltuğuma; elime kalem kâğıdı da alır, başlarım sayfaları, bölümleri, bölümceleri.. kitabın girdisini çıktısını didiklemeye..

Yok, bu sabah öyle olmadı.

Gün doğarken; baktım, kapının pervazına bırakılmıştı, **'Aşklar Yedeğinde Ömrümüzün'.**

Postacı, beni uyandırmadan geçmiş, gün doğarken sokağımızdan.

Bense; son güz kırıntılarını uğurlamak istemiştim o saatte. Ceviz ağacının yapraksız dalında bir serçe, bir serçe daha...

... geceyle örtüşen zaman
biraz şarkıdır biliyorum/ şiirle yıkanan....

Oracıkta açtım elyazını, Ahmet Özer, Dost Ozan; özlemişim nicedir.. Ayakta, ilk baktığım sayfada, yukardaki dizelerle karşılaştım.

Ne güzel!

Döndüm odaya. Soba, geceden kalmıştı, çıtırdıyordu usul usul.

Su Bebek, yüzüne güz güneşi vurmuş, uyuyordu, olup bitenden habersiz.

Su Bebek, gün ışığı, ceviz dalındaki serçeler..

Ve o saatte; gün ışığından daha yoğun bir şeyler akıp gidiyormuş gibi; bana evrende çözülüp dağılmış ne varsa bir potada duyumsatan pırıl pırıl bir kitap, diyelim ki mor beyazı duruluğunda bir ozan selamı!

Bu kitap, beklemedi bu kez.

Ve;

..... bir fincanda köpüren kahvenin tadı.....

hep sürdü, gün boyu dilimde, beynimin kıvrımlarında, parmakuçlarımda; yazmak istedim...

Teşekkür etmek, sıradanlaşıyor gitgide.

Onun yerine, ne demeli, bilmem ki?

Sen kendin, en güzelini anlatmışsın; benim tek ve uzun bir şiirmiş gibi, tek bir heyecan oturumunda okuyup tükettiğim, ama senin ayrı ayrı başlıkları uygun gördüğün **Aşklar Yedeğinde Ömrümüzün** boyunca..

Nedense, birağızdan söylemek istedim, seninle birlik olup:

..... nerde / ne zaman karıştın
renklerine dünyanın
ey gülüm
aşk yeniden yaratılmaktır/ yüreğime öğrettiğim.

Şiir, kendimizi bulmak değil midir, dizeler arasında:

.....
salınıyor kollarımızda dünya
bir akdeniz göğü altında
yaşamak bir coşkudur gülüm/
insanın insan olduğu çağda....

Heyyy, Hasan Hüseyin dinlemeliydi bu şarkıyı, şimdi, şu saatte:

.....
kimler göğsümüzde yakıyor ateşini sevdanın
ayrılıkları kim başlatıyor şafakla...

Şunlara bak şunlara, ne güzel:

.... bir gecedir/ yüreğimiz bir koşunun sevincindedir...
.....
... sesim üşüyor/ kabarıyor yalnızlık
gecenin derinliğinde bir aynaya döküyorum
.....
bir dize oturuyor biiincine insanın
sonsuzun ışığında bir erdemdir var olmak.

Baştan aldım kitabını, bir daha okudum başımı bile kaldırmadan; sonunda, tam sormuştum ki, şiirin kendimi kaptırdığım havasında, kendikendime:

..... yaşanan/ yaşanması
gereken miydi gülüm?

Birden; başından beri kendimi hazırladığım solukta ve özlediğim dörtdörtlük boyutta, **'Taceddin Bir İnsan'** çıktı karşıma:

..... **dünyayı ikiye bölen**
paylaşımın
alevlere saldığı insanlardan
biridir
taceddin.

.....
kırlarında kekik tüten bir çağda,
.....
Savaşların ağıdına katılır o!

Okudum. Taceddin'lerin destanını.

Büyük ve çoksesli bir çığlık gibiydi; döndüm, bir daha okudum.

Gün çoktan çekilmişti duvarların ardına.

Artık susuyordum.

Sorma bana ey Ozan, seninle, **nasıl olup** da kardeş olduğumuzu, sen ben ve şiirindeki Taceddin; nereden nereye hiç deme, benim özbeöz dedem de vardı biliyor musun, o dediğin Sarıkamış'ta, ... soğuğa ve açlığa yenik düşen / doksan bin askerin içinde!

.....

nereye / niçin / nasıl / ne zaman / neden

soruları cevapsız kalır!

Ama;

.....

tütünsüz ve ekmeksiz bir gecede

dağ rüzgârı

gurbet acısı

ve vatan sevgisi yürürlüktedir.

Ve;

... **erzurum dağları kar ile boran...**

dır; ve de,

... binlerce yüz/ tek bir yüz gibidir / gözün aynasında...

Hasan Hüseyin, 'Şükrü Babanın Bahçesi'nde anlattı, biliyorsun:

Yüzüne bakar, bakardım da anlayamazdım, tıpkı senin Taceddin gibi sekiz yıl savaşlardan savaşa koşmuş ve yurduna suskun dönmüş Şükrü Babanın, neden o denli suskun olduğunu?

Akşam oluyor...

Anlatamayacağım kadar üzgünüm ve çok sevinçliyim, Ozan kardeşim; maksadım, satırların arasını irdelemek değildi, yapıtının eksiğini gediğini bulmak da değil; ben yalnızca, zemheri kışının güneşle başladığı dünyanın herhangi bir yerinde, gerçeğin acı şirini yüklenmiş, ne ki alabildiğine umutlu bir gündüzü nasıl geçirdiğimi anlatmak istedim.

.... **dünyanın nabzını dinleyen**, ama, **karada balık gibi** yaşayan, ve şu **milyarlık kâinata, kendi külünden yaratılan/ kahraman**, onbinlerce Taceddin'den **Bir Taceddin**'i, **Bir İnsan**'ı okuyanlar, unutmayacaklar; ben unutmayacağım:

.... **karanlığa yağışını yağmurun...**

Ve;

... **ışıkta büyüyen gölgeleri de!**

Ne diyeyim

Şimdilik hoşçakal. ●

***Ağlasun**, 21 Aralık 1993*

bir sandalda*

ahmet özer

üstümüzde gökyüzü / yürek tellerimizde kuşlar
bir sandalda dört kişiyiz
sandalcı karanlık bir denizde
yıldızlara uzanıyor
sen güneşli günlere yaslanan gençliğine
o öksüz bir çocuk yüzünü / yurdunu anlatıyor
ben sevincimin tomurcuklanan sesini

sular uyuyor kollarımızda /
hayatın aynasında yüzümüz
yıldızlar tutuşuyor / aşklarımız /
tanığı olduğumuz zaman
sandalcı dinliyor denizi.

ziganalar'ı anlatıyorsun
elma bahçelerinden akan yıldızları
soğuğun öptüğü çocukları

başaklar salınıyor / toz bulutu yollarda
söğütler
şair bir öğretmen / omuzlarında memleket
godil deresi'nin çağlara yayılan sesi.

bir sandalda dört kişiyiz
anlatıyorsun dilini yitirdiğin geceyi
tramvaylar geçiyor gül bahçelerinden
bir kır kahvesinde yaşlı kadınlar
ne konuşuluyorsa savaş üstüne
hepsi gençliği kuşatan
özgürlüğün seferinde

çanlar çalıyor düşlerinde /
duman içinde akşam
haberler buğulu bir camın ardında

benim / ayrılığın güncesi alnında taşınan
solgun bir iklimi kuşatan fotoğraflarda
içindeki yollar tutulmuş
yüreği yolculuklara ayarlı

sandalcı uzun seferine çıkıyor /
yüzünün atlasında
yankıyan her sözcükten dökülen ışıklarla

* ***Aşklar Yedeğinde Ömrümüzün**, s. 26 / 27*

— ölümünün 25. yıldönümü nedeniyle

nabi üçüncüoğlu

● Sabahattin Kömürcüoğlu

31 Ocak 1969 tarihinde kaybettiğimiz ozan Nabi Üçüncüoğlu'nun 1961 tarihli "Memleket" adlı kitabı elimde. "Sabahattin Kardeşe, en derin sevgilerimle..." 19 Ocak 1962." deyip imzalamış.

Nabi'yi 1945 yılının şubat ayında tanımıştım. Yol, iz kardan kaybolmuş, müthiş bir kış hüküm sürüyordu. Biz dört arkadaş, Gümüşhane'den Yedek Subay Okulu'na, Ankara'ya sevk edilmiştik. Yolumuz Trabzon - Samsun üzerindendi. Torul'dan geçerken, Nabi de oradan bize katılacaktı. Torul'dan Nabi'yi aldık ve tam bir haftada Ankara'ya varabildik. Onunla böyle başlayan arkadaşlığımız, sonunda çok sıcak bir dostluğa dönüştü.

Nabi, uzun boylu, ince yapılıydı, az konuşan, hatta sessiz sözsüz, yumuşak, kendisi ortaya koymayan, alçak gönüllü, özverili, biraz da ezik, bir kişiliğe sahipti. İçki sofralarında bile son kalana razı olur, bir paylaşma gerekecekse, "En kötüsü bana kalsın." derdi.

1959 yılında ben Sürmene Ortaokulu'ndaydım. O Torul'da Ortaokul Müdürüydü. Gümüşhane'ye geçeceğim zaman Torul'da buluşurduk. Bana yeni şiirlerini okurdu. Daha sonra Nabi, Trabzon Karma Ortaokulu'na Müdür olarak atandı. bu suretle daha da yakın olduk.

Nabi, "Memleket"te memleket sevgisini, öğretmenliğin saygınlığını ve görev aşkını, yöre insanlarının yoksul yaşantılarını dile getirir. Bu şiirler, çok sade, kendiliğinden yazılmış gibi, özensiz, soluksuz, kısa şiirlerdir. "Benim olduğun için seni severim / Ben öğretmenim." (s. 5) "Caka Köyünde okul yoktur (s. 13) "Bizim köyün uşakları kalıp kalıp kir." "Lazut salkımsaçak, dert salkımsaçak / Bu tarafta herkes kendi halında." (s. 8) "Bir öğretmen kozasını örüyor / Çilesi Anadolu üstüne büyük..." (s. 9) "Evimizde teneke teneke, sepet sepet / Bayram var, hamsinin kilosu on'a." (s. 22) Gerçekleri abartmadan, kısık sesle söylemiş olan bu kısa şiirler, ozanın kimliğini yansıtan bir nitelik taşımaktadır.

Ancak, kitabın sonundaki "ATATÜRK'ÜM - CANIMIN İÇİ" başlıklı, şiirle durum birdenbire değişmektedir. Bu şiirde ozan, gürsesli, uzun soluklu, şairane bir kimlikle ortaya çıkıyor. 27 Mayıs 1960'tan önce kaleme alınmış olan bu uzun ve coşkulu şiir, Üçüncüoğlu'nun, Gerçek Atatürkçülüğünü ve Atatürk sevgisini anlatan güzel bir şiirdir. "ATATÜRK'ÜM BENİM CANIMIN İÇİ / MAVİ GÖZLERİNDEN ÖPERİM." (s. 57) "ATATÜRK'ÜM BENİM CANIMIN İÇİ / YÜREĞİMİN ORTASINDA ANIT YÜREĞİM."

Genç yaşta kaybettiğimiz, üstün yapıtlar vermeye aday ozanımızı saygıyla anıyoruz.

Nabi Üçüncüoğlu'nun 1940'lı yıllarda yazdığı ve tek kitabı Memleket'e girmeyen bir şiirini sunuyoruz.

bahçe*

Nabi Üçüncüoğlu

İnce hastalığa mı tutuldun bu ara,
Gülüşün sarı,
Kime sattın, kaça sattın kuşları?

Bir dul yatağı kadar hüzünsün,
Kasımpatılarında sonun endişesi var...
Hani seni cennetleştiren bahar?

Saçlarında diken diken huysuzluğun
Ve para para çil dolu yüzünde
Antikalığı var yolculuğun

Nedir perişanlığın bahçe
Araya sevda işi mi girdi?
Bir marifeti var rüzgârın:
Seni koluna girmeden götürdü.

* *Kaynak, Aylık Sanat Dergisi (Balıkesir Halkevi Dergisi) Yeni seri: Yıl: 1, Sayı: 11 (1949)*

TAKMA ADLAR

Edebiyat dünyasında; sanat, kültür ve basın alanında, yıllar boyu üretimde bulunan kimi yazarlar; çoğu kez gerçek adlarını bir yana koyarak, değişik adlarla ürünlerini yayımlamışlardır.

Neden takma ad, neden mahlas, neden tapşırma kullanmıştır yazarlar, diye sorulabilir. Kuşkusuz kendi adıyla söylemeyi / yazmayı uygun görmeyen yazar, okurlarıyla farklı bir diyalog kurma amacıyla bu yolu denemiştir. Hatta yazarın yazdığı tür'ün değişikliği adın da değişimine çoğu kez ortam oluşturmuştur. Yıllar boyu değişik adlar kullanan kişilerin, kullandıkları adları bütünüyle saptamak gerçekten zordur. Kimileri kullandıkları adlarla göçüp gitmişlerdir dünyamızdan. O nedenle, bu alanda inceleme yapacaklara çok büyük görevler düşmektedir.

Bu alanda yıllara yayılan birikimler, çoğu kez dergilerde ele alınmış, az da olsa kitap biçiminde okura sunulmuştur. Bu kitaplardan biri de **Mehmet Semih**'in imzasını taşıyor. **Türk Edebiyatında Mahlaslar, Takma Adlar, Tapşırmalar ve Lakaplar** adlı yapıtıyla **Semih**, zor ve çetin yolda, bir ilk adım atmıştır. **Mehmet Semih**'in bu emeği, kuşkusuz eksiklikler taşımasına karşın, alanında bir basamak oluşturmaktadır.

Bu sayımızda eğitimci - yazar **Saim Açıkgöz**'ün, söz konusu kitabın ekseninde hazırladığı özgün çalışmasını sunuyoruz. Bu alandaki yoğun emeğin boyutları istenilen yapıtı da hazırlayacağı kanısındayız. Her yoğun emeğin saygı duyulacak bir çaba oluşturduğu inancıyla, sözü okurlarımıza bırakıyoruz.

kıyı

takma adlar

• **Saim Açıkgöz**

Takma adlar, yazın tarihçi ve araştırmacılarının önemli bir konusudur. Salt konusu değil, büyük bir sorunudur. Bir **takma adı kimin** kullandığı bilinmiyorsa, o **takma adla yazılmış** bir ürünün kimin elinden çıktığını bulmak, yazın araştırmacısına düşmektedir. Bu iş, olanaksız denilebilecek ölçüde güçtür. Konu, imge , sözcük seçimi, biçem, tarihsel ipuçları gibi bir takım verilerden yola çıkarak bir yargıya varılabilir belki ama varılan sonucun kesin olacağı yine de söylenemez. Araştırma sürecinde karşılaşılan böyle bir güçlükten kurtulmanın yolu, el altında tutulan bir takma adlar sözlüğüne başvurmaktır. Oysa bizde, güçlükleri büyük ölçüde karşılayacak bir **"takma adlar sözlüğü"** yoktur. Geçmişte bu alanda birkaç araştırma yapıldı. Naile Binark Saide Arslanbek ikilisinin Türk Kütüphaneciler Derneği yayını olarak çıkardığı **Tanzimattan Bugüne Türk Yazı Hayatında Takma Adlar İndeksi** (1971), yanılmıyorsam bunların ilki olma onurunu taşımaktadır. Sonra Gündüz Artan'ın **Hangi Takma Adlarla Yazdılar?** başlıklı, Hürriyet Gösteri'de üç sayı süren (Mart, Nisan- Haziran 1983) yazısını anımsıyorum. Oysa dışarıda, gerektiğinde başvurulabilecek bu tür kaynak yapıtların ortaya konulması çalışmalarının tarihi oldukça eskidir. Fransız kitaplık bilimci ve kaynakça uzmanı Antoine-Alexandre Barbier (1765-1825)'in **Dictionnaire des Ouvrages Anonaymes et Pseudonymes** (Yazarı Belirsiz ve Takma Adla Yazılan Yapıtlar Sözlüğü)/ 1806-1809 buna örnek verilebilir. Bunların sayısı daha da artırılabilir.

Takma adın, divan yazınındaki mahlası ve halk yazınındaki tapşırmayı kapsadığı düşünülebilir. Arapça **hulûs** sözcüğünün türevi olan **mahlas**, kurtulacak yer anlamında olup, sonradan özellikle yazınla uğraşanların ikinci adını belirtmek için kullanılmıştır. Divan yazınında geleneksel yaklaşım, yaşça-başça büyük olan yazın ustasının yeni yetişen ozana takma ad (mahlas) vermesidir. Takma ad vermek amacıyla yazılan koşuklara **mahlasname** denmiştir. Hoca Neşet (1736-1808)'in, mahlasnamesindeki,

Neş'et dedi pîrân zebanından edüp gûş

Mahlâs ana Es'ad ne saâdet bu ne şandır

koşasında verdiği **Esat** takma adını bırakan Şeyh Galip (1754-1799) için Süruri (öl. 1814) şunları söylemiştir:

Bilmem ey menbûs adın Es'ad mıdır Galib midir

Zâtın ta'rif kıl kimsin kime mensûbsun

Gerçi dersin şâirane ben tegellüp eyledim

Piş-i irbâb-i subanda Galibâ mağlubsun

Namık kemal (1840-1888)'in asıl adı Muhammet Kemal'dir. Eşref Paşa (1819-1894)bir **mahlasname** yazarak ona **Namık** takma adını vermiştir:

Hafîd-i ekremi Abdüllâtif Paşa'nın

Kemal Bey ki mücesem kemâldir tahkik

Kabul kıldı tevâzu'la nutk-i nâçizim

Edince zâtına Namık tehallüsün teşvik

Arapça bir sözcük olan **lakap**, bir kişiye genellikle çevresince sonradan takılan ve çokluk onun bir özelliğini vurgulayan ve bir niteliğini belirleyen ikinci addır. **Muhammediye** denilen dinsel içerikli metnin yazarı olduğu sanılan Yazıcızade / Yazıcıoğlu Mehmet Efendi (öl. 1451)'nin küçük kardeşi Ahmet Efendi (öl. 1455)'ye, yiyip içmeyi en aza indirerek bir deri-bir kemiğe kalmasından ötürü **Bican** (cansız) nitemi yakıştırılmıştır. Kişi, sonra hep **Ahmed-i Bican** biçiminde anılmıştır. Lakabın bir de tarihsel boyutu vardır. Osmanlılar'da toplumun ileri gelen kişilerine ya da kişinin yönetimde taşıdığı aşama ve konumuna göre seslenmenin belli kuralları oluşmuştur. Müderrisler (medrese öğretmeni) ve sarıklılar için **mekremetlû / mükremetlû** (keremi bol), padişah soyundan gelenler için **devletlû** ile birlikte **necabetlû** (soylu) lakapları kullanılmıştır. Daha çok örgüt tarihini ilgilendiren lakapların bu türü, takma ad kapsamının dışında kalmaktadır. Bu nedenle, bunları kişinin adıyle birlikte kullanılan ve onun bir niteliğini belirleyen lakap türüyle karıştırmamak gerekir.

Halk ozanlarının deyişlerinde asıl adları yerine kullandıkları **tapşırma**, divan ozanlarının/ düzyazıcılarının **mahlasıyla** özdeştir. **Tapşırma**, çırağı olduğu ustasının kendisine uygun gördüğü ya da düşünde ermiş kişi / kişiler (pir)in verdiği addır. Asıl adı **Hacı Taştan** olan Bayburt'lu **Hicrani** (1908-1970)'ye tapşırmasını, Akçaabat'ın zavana (salıhan) köyünde işçi olarak çalıştığı sırada, uykusunda üç ermiş kişi söylemiş; kendisi de, asıl adı **Yaşar** olan ve o güne dek **Dertli** tapşırmasını kullananan ozana, **Reyhanî** (d. 1932) tapşırmasını vermiştir.

Kimi ozan ve yazarlar, yazınsal ürünlerinde değişik ad/ adlar kullanmış ve kullanmaktadır. Bu durum, **mahlas** ve **tapşırma** geleneğinin dışında bir olgudur. Bu olgunun, ayrı bir inceleme konusu yapılabilecek ölçüde değişik nedenleri vardır. Peyami Safa (1899-1961), **Karşıki Evin Işığı** adlı öyküsünü "takma adla yayımladığına göre, belli ki birkaç kuruş almak için yazmıştır (İplik Pazarı, Cevdet Kudret, Türk Dili, Kasım 1962. s. 87). Memduh Şevket Esendal (1833-1952)," o nefis hikâyelerinin altına hiçbir zaman imzasını tam olarak at-

maz, sadece **M.Ş.E.** şeklinde isminin baş harflerini koymakla yetinirdi. Bunun sebebini, sefirlik, hocalık, politikacılık yapmış meşhur bir şahsiyeti hikâyeciliği ciddiye almaması şeklinde tefsir edenler oldu. Halbuki o imzasını sanatı küçümsediğinden değil, tam tersine büyümsemesinden dolayı atmıyordu. Nitekim, bir röportajcıya, 'İstediğim gibi bir hikâye yazabileyim, bak o zaman nasıl şakır şakır atarım.' demişti. "(Memduh Şevket Esendal, Haldun Taner, Türk Dili, Ağustos 1952). "İlkin şiir, sonra hikâye yazdım. İlk hikâyelerim Remzi Oğuz Arık'ın Ankara'da çıkardığı Millet dergisinde yayımlandı. O zamanlar askerlerin edebiyatla uğraşmaları, resmî olarak yasak değildiyse de iyi karşılanmadığından babamın adı **Aziz Nesin**'i kendime takma ad olarak seçtim." (Aziz Nesin'le Bir Konuşma, Türk Dili, Kasım 1970, s. 180). "Roman, tarih ve felsefe ile ilgili eserler yazan **Fatma Aliye Hanım**, toplumun baskısından çekindiği için başlangıçta **'Mütercime-i Meram'** takma adını kullandı." (Meydan Larousse, cilt: IV, s. 539). "Yayıncılıkta çeşitli deneyimler geçiren Ilgaz, 1956 - 1957 yıllarında İlhan Selçuk'un çıkardığı H. İ. Dinamo, Aziz Nesin, Çetin Altan gibi isimlerin yer aldığı **Dolmuş** dergisinde yazmaya başlamıştı. Dönem DP iktidarının en baskıcı dönemi olduğu için dergide herkes **Birinci Vites, İkinci Vites** gibi takma adlar kullanıyordu. Ilgaz da imza olarak **Stepne** rumuzunu almış." (Kitabına 25 Yılda Kavuştu, Ferit Farsakoğlu, Milliyet Aktüalite, 20 Mayıs 1987, Sayı: 2).

Takma ad kullanmanın değişik nedenleri bulunduğunu örnekleyen bir alıntı da Alman Türkbilimci Annemaria Schimmel (d. 1922)'in Kuzey Caroline üniversitesi yayınları (The University of North Press, 1975) arasında yayımlanan **Mysticala Dimensions of Islam** adlı yapıtının **Tasavvufun Boyutları** (1982) adıyla yapılan çevirisi üstüne bir yazıdandır: "Prof. Schimmel'in 1950'lerde **istanbul** dergisinde **Cemile Kıratlı** adıyla edebiyat yazıları yazdığını da anımsayanlar olabilir." ('Tasavvufun Boyutları' Çevirisi Üzerine Notlar, Hilmi Yavuz, Cumhuriyet, 21 Ekim 1982).

***

Geçtiğimiz günlerde bu alanda yeni bir yapıt yayımlandı. Mehmet Semih'in bir çalışması olan bu yapıt **Türk Edebiyatında Mahlaslar, Takma Adlar, Tapşırmalar ve Lakaplar** adını taşıyor. Araştırmacı, ÖN-SÖZ'ünde kimi derlemelerde mahlas, takma ad ve tapşırmaların birbirine karıştırılmış olduğunu belirttikten sonra bu terimlerden **takma adın** coşumcu ve gülmece yazınına, **tapşırmanın** halk yazınına, **mahlasın** divan yazınına özgü olduğunu, **lâkabın** ise genel anlamda kullanıldığını bildirmektedir. Burada, takma adın salt coşumcu ve gülmece yazınına özgü olduğu yargısını benimsemek oldukça güçtür. Çünkü coşumculuk ve gülmece yazını dışında kalan ama takma ad kullanan çok sayıda ozan ve yazar bulunmaktadır.

Anılan bir yazıncının -biliniyorsa- doğum ve ölüm tarihlerinin yazıldığı -bilinmiyorsa- tarihlerin yerine (?-?) biçiminde soru imi konulduğu açıklamasına karşın doğum - ölüm tarihleri bilinen ya da kolay ulaşılabilecek kaynaklardan bulunabilecek nice ozan ve yazarın doğum ve ölüm tarihleri verilmemiş, işin kolayına kaçarak soru imi konulmasıyla yetinilmiştir. Bu durum, yeterli inceleme ve araştırma yapılmadığının kanıtı olmaktadır. Bunlara aşağıda çok sayıda örnek verilecektir.

Yapıtta, **Sözlük Hangi kaynaklardan Yararlanılarak Hazırlandı?** (s. 11) başlığı altında, taranan halk, divan, gülmece yazını seçkileri; tiyatro, basın ve yazın incelemeleri; tiyatro ve yazın ansiklopedileri; tiyatro yazını kaynakçaları; yazar adları sözlükleri; yazın ve gülmece yazını tarihleri ile günlük gazeteler, yazın, ekin ve gülmece dergilerinin adları sayılmaktadır. Yapıtların basım yılları ya da hangi baskılarından yararlanıldığı; süreli yayınların (gazete, dergi) da hangi yıllar arasında yayımlandığı ayraç içinde gösterilmiştir. Ancak bu tarihler de pek güven vermemektedir. Örneğin **"Günlük Gazeteler"** alt başlığı altında ilk olarak yer alan **Akşam** gazetesinin 1918'de çıkmaya başladığı yazılmış ve sonu açık bırakılmıştır. Buna göre **Akşam** gazetesi günümüzde de yayınlanıyor gözükmektedir. Oysa bu gazete 9 Ocak 1982'de kapanmıştır. Milliyet gazetesi 3 Mayıs 1950'de çıkmaya başlamasına karşın, bu tarih nedense 1924 olarak verilmiştir. Karikatürcü Cemal Nadir Güler (1902-1947)'in 6 Aralık 1942-25 Mart 1944 arasında 69 sayı çıkardığı gülmece dergisi **Amcabey**'in de kapandığı gösterilmemiştir.

Yapıtın sözlük bölümü doğal olarak **"A"** harfiyle başlamaktadır. Yeni basımında göz önüne alınacağı umuduyla ya da aynı alanda araştırma yapan başkalarının çalışmalarına katkı olması amacıyla bu harfle sınırlı olarak kimi ekleme ve düzeltmelerde bulunmak istiyorum.

- **Sarhoş** lakıblı **Abdi**, Divan-ı hümayun yazıcığı yapmış; sadrazam **Koca** Lakablı **Sinan Paşa** (1520-1596)'nın yanında Avusturya üstüne açılan savaşa (1593) katılmış; Yanık (Raba Györ) kalesinin yeniden alınmasına tanık olmuş ve bu utku üzerine, bir yerin ele geçirilmesini konu edinen yapıtlar için kullanılan **fetihname**, **zafername** ya da kimi **gazavatname** denilen türün önemli örneklerinden sayılan **Zafername-i kala-i isteva**r adlı Farsça düzyazılı bir girişten sonra 317 koşadan oluşan yapıtınını yazan divan ozanıdır. Kaynaklar ölüm tarihinin 1621 olduğunda birleşmektedir. Bu nedenle 1622 tarihinin böyle düzeltilmesi uygun olacaktır.

- Asıl adı **Abdullah** olan **Abdi**, önceleri Halveti tarikatına bağlanan, sonra doğduğu yer olan Bolu'ya giderek Bayramiye tarikatının Şemsiye koluna halife olan mutasavvıf ozan ve besteci **Himmet Efendi** (1609-1684)'in oğlu olduğu için Himmetzâde lakabıyla tanınmıştır. Babasının ölümünden sonra Yenibahçe Tekkesine şeyh olmuştur. Divan'ın dışında **Gencine-i İcâz** (Tansıklar Hazinesi) ve Tezkire-i Şuara (Ozanlar Tezkiresi) gibi yapıtları vardır. Himmetzâde Abdi'nin salt ölüm tarihi (1710)nin verilmesiyle yetinilmiştir. Oysa doğum tarihi belirsiz değildir. Ozan, 1640'da İstanbul'da doğmuştur.

- **Mühürdar** lakaplı **Abdi** 1699-1764 yılları arasında yaşamıştır. Doğum tarihi bilinmesine karşın belirsiz, ölüm tarihi de 1766 olarak gösterilmiştir. Nevşehirli Damat İbrahim Paşa (1660-1730)'nın mühürdarlığını

yapmasından ötürü bu lakapla anılmıştır. Ayrıca **Hacı** lakabı da vardır. Üç kez de reisülküttaplık görevinde bulunmuştur (1753-1756, 1757-1758, 1763-1764).

Gerçi 1766'da ölen bir **Abdi** daha vardır. Dahası mühürdarlık da yapmıştır. Fakat mühürdar lakabıyla tanınmamıştır; **Reisülküttap Abdi** diye bilinir. Bu durumda 1766'da öldüğü yazılan ve **Mühürdar Abdi** diye gösterilenin hangi **Abdi** olduğu belirsiz kalmaktadır.

● Tarihte **Sarı Abdullah Efendi** diye geçen divan ozanı **Abdi**, Mesnevi yorumcusu olarak tanınmıştır. Verilmeyen doğum tarihi 1584, 1661 olarak verilen ölüm tarihi de 1660 olalcaktır. Türk öncülerinin İran üstüne akını sırasında Serav'da bozguna uğramasından sonra (1699) Aziz Mahmut Hüdayi (1543-1628)'nin Üsküdar'daki Celveti dergahına çekilen **Halil Paşa** (Kayseri'li, 1560-1629)'nın ikinci sadrazamlığında tezkirecilik yapmıştır. Ayrıca padişah Murat IV (1612-1640)'le de Bağdat Seferine katılmıştır. Bir ara Anadolu muhasebeciliği ve reisülküttaplık görevlerinde de bulunmuştur (Cevahir-i Bevâhir-i mesnevi (Mesnevi Denizlerinin İncileri), **Semeratü'l-Fuad** (Gönül Meyveleri), **Nasihatü'l-Mülûk** (Meliklerin Öğütleri), **Mir'atü'l-Asfiyâ** (Temiz İnsanların Aynaları) gibi yapıtları vardır.

● **Altunizade Abdi**'nin doğum ve ölüm tarihleri verilmemiştir. Doğum tarihinin verilmemesi olağandır, çünkü bilinmemektedir, ama ölüm tarihi bellidir ve bu tarih 1667'dir. Babası, Tophane Kılıç Ali Paşa Camisi imamlığı yapmış olan **Altunizade**,/ **Altınçokzâde** lakaplı Mehmet Efendi'dir. Osmanlı tarihinde idam edilen üç şeyhülislamdan ilki olmakla özel bir yeri bulunan Ahizade Hüseyin Efendi (1572-1634)'den mülazemet almış olan **Altuinizade Abdi, Koca Abdi** olarak da bilinir.

● Kimliği ve yaşamı üstüne hiç bilgi verilmediğinden, **Tezkireci Abdulla**h diye açıklama getirilen **Abdi**'nin;

- Faik Reşit Unat (1899-1964)'ın bugünkü harflerle yayımını gerçekleştirdiği (1943) **Abdi Tarihi** olarak bilinen **Tarih-i Sultan Mehmet Han** adlı yapıtın yazarı olan XVIII. yy. yazarı ve ozanlarından Abdi Efendi,

- **Kafzade Faizi** (1572 ya da 1589-1621)'nin **Zübdatü'l-Eş'ar** (Şiirlerin Özü)'ına ek olan **Beliğ İsmail Efendi** (1688-1729)'nin **Nuhbetü'l-Asar** (Yapıtların Seçkini) adlı tezkiresinde şiirleri bulunan **Tezkireci** lakaplı **Abdi**,

- Yoksa, biraz önce değindiğim **Tezkire-i Şuara** (Ozanlar Tezkiresi) adlı yapıtın yazarı olan **Himmetzade Abdi** (1640-1710) mi olduğunu belirlemek olanağı bulunmamaktadır.

● 1861'de doğduğu ve ölüm yılının bilinmediği belirtilen Abdullah Haşim'in Ahkar takma adını kullandığı yazılmıştır. Bu bilgi, Naile Binar-Saide Arslanbek'in çalışmasından olduğu gibi alınmıştır.

Öte yandan Şuray-ı Devlet (Danıştay) başyardımcılığı ve Divan-ı Muhasebat (sayıştay) başkanlığı yapan ve bu son görevi sırasında zor mutasarrıflığına sürgün edilen, İkinci Meşrutiyet (1908) sonrasında eski görevine döndürülen **İsmail Züh-**

tü'nün şiirlerinde **Ahkar** takma adını kullandığı bilinmektedir. Tarih bilgisinin derinliği nedeniyle **Tarîh-i Osmani encümeni** üyeliği de yapan Osmanlı döneminin son yöneticilerinden olan **İsmail Zühtü** 1845-1911 yılları arasında yaşamıştır.

Salt doğum tarihinin bildirilmesiyle yetinilip başka hiçbir bilgi verilmemesi, Abdullah Haşim'in kimliğini belirsiz bırakmaktadır.

● **Abdurrahman Şeref**'in doğum ve ölüm yılları bölümleri boş bırakılmıştır. önce (1879) Mülkiye Mektebi (Siyasal Bilgiler Fakültesi), sonra da (1892) Mekteb-i Sultani (Galatasaray Lisesi)'de tarih dersleri okuttu (1879 - 1908) ve yöneticilik yapan Abdurrahman Şeref, İkinci Meşrutiyet sonrasında Ayan Meclisi üyesi (16 Aralık 1908), Maarif Nazırı (Milli Eğitim Bakanı) oldu (1908-1911). Ayrıca Ahmet İzzet Paşa (Furgaç, 1864-1937) hükümetinde Evkaf Nazırlığı (Vakıflar Bakanlığı), Posta-Telgraf Nazır Vekilliği (PTT Bakan vekilliği); Ali Rıza Paşa (1860-1932) hükümetinde Şuray-ı Devlet (Danıştay) başkanlığı görevlerinde bulundu. TBMM'nin ikinci döneminde İstanbul milletvekili seçildi.

Tarihi dönemlere ayırıp her dönemin sonuna bir uygarlık bölümü de ekleyerek ve biraz da olayların çözümleme ve eleştirisine yer vererek yenilikçi bir yaklaşım benimseyen Abdurrahman Şeref, **Tarih-I Devlet-i Osmaniye** (Osmanlı Devleti Tarihi, 1893-1896) gibi öğretim amaçlı kitapların yanında tarih Muhasebeleri (Tarih Söyleşileri, 1923, yeni harflerle basımı 1978) ce Ahmet Refik (Altınay, 1880-1937)'le birlikte Sultan Abdülhamid-i Sani'ye Dair (Sultan Abdülhamit II Üstüne, 1918) gibi tarih alanında çok sayıda kitap yazdı. Ayrıca, Hafız Ahmet Lütfi (1816-18 Mart 1907)'nin beş yıl (1866-1871) yürüttükten sonra emekliye ayrıldığı tarihten beri boş bulunan vakanüvisliğe (tarih yazıcılığı) atanınca, onun tarihinin sekizinci cildini eklemeler de yaparak yayımladı (1911).

Yaşamı üstüne oldukça ayrıntılı bilgileri kolaylıkla elde etme olanağını bulduğumuz yakın tarihimizin bu ünlü tarihçisinin 1853'te doğup 1925'te öldüğü kaynaklarda gösterilmesine karşın doğum ve ölüm tarihlerinin niçin bilinemediğini anlayabilmiş değilim.

● Yaşadığı yıllar verilmeyen bir kişi de **Karaçelebizade** lakaplı Abdülaziz Efendi'dir. Kendisine bu lakap, babası bilgin **Karaçelebi Hüsamettin Efendi** (öl. 1614)'den dolayı verilmiştir. Bu tarihçi ve divan ozanı 1591 ya da 1592'de İstanbul'da doğmuş, 1658'de Bursa'da ölmüştür. İstanbul Süleymaniye Medresesinde müderris (profesör) olduğu sırada ortaya çıkan bir dinci ayaklanmasına, Fatih Camisi'nde dönemin sadrazamı Merre Hüseyin Paşa (öl. 1623) aleyhindeki bir konuşmasıyla destek vermesi üzerine Bursa Molla Hüsrev medresesine sürgün edildi (1623). Aralarında İstanbul'da olmak üzere çeşitli illerde kadılık yaptı. Bursa'ya Uludağ'dan getirtip kırk çeşmeyle kente dağıttığı suya **"Müftü Suyu"** denilmiştir.

Tarih-i Feth-i Revan ve Bağdat (Revan ve Bağ-

dat'ın Elegeçiriliş Tarihi) adlı yapıtı bir zafername / fetihnamedir. Yapıtlarının yanısıra Arapça ve Farsçadan yaptığı çevirileri de vardır. Şiirlerinde kullandığı Azizi **takma** adından söz edilmemiştir.

● **Mehmet II** (Fatih, 1432-1481)'nin oğlu olan **Adlî** takma adlı **Bayezit II**'nin salt ölüm tarihinin (1512) verilmesiyle yetinilmiş, doğum tarihi yerine soru imi (?) konulmuştur. Oysa doğum tarihi ay ve yıl olarak bilinmektedir. Adlî, Aralık 1447'de doğmuştur.

● **Murat III** (1546-1595)'ün **Safiye Sultan** (1550-1605)'den olan Osmanlı soyunun 13. padişahı Mehmet **III** de şiirlerinde **Adli** takma adını kullanmıştır. Bu **Adli'nin hem doğum** ve hem de ölüm tarihi verilmemiştir. Manisa'da 1566'da doğan Adli, 20/ 21 Aralık 1603 gecesi ölmüştür.

● Asıl adının **Mehmet** olduğu ve 1743'te öldüğü bildirilen **Adli**'nin kimliği konusunda bir yargıya varamadım. Öte yandan, ozan padişahlardan biri olan Mahmut II de şiirlerinde Adli takma adını kulanmıştır. Abdülhamit I (1725-1789) ile Nakşıdil Sultan (1766-1817)'ın oğlu olan Mahmut II (1784-1839), yenilikçiliğinden ötürü bağnaz kesimde "gâvur padişah" diye anılmıştır.

● **Adli**, Hırvat kökenli Osmanlı sadrazamı Mahmut Paşa (öl. 1474)'nın şiirlerindeki takma adıdır. Türkçe ve Farsça şiirlerini kapsayan bir divanı vardır. İstanbul'da 265 dükkanlı, bugün de onun adıyla anılan çarşıyı Mahmut Paşa yaptırmıştır. Maddede takma adı ve ölüm yılı doğru yazılmış, ancak karşısında **"Mehmet Paşa"** denilmiştir. Bu ad **Mahmut Paşa** olacaktır.

● **Agah**, asıl adı Hacı Bulak olan semerkant doğumlu bir ozandır. Doğum yılı verilmemiş, ölümü de 1731 olarak gösterilmiştir. Ozanın doğum yılı 1630'dur; ölüm yılı da 1731 değil, 1728 olacaktır. Buhara'daki öğreniminden sonra İran, Irak ve Mısır'da yaşamış; Diyarbakır'a gelip yerleşmiştir (1699). Burada, aralarında Nabi (1642-1712)'nin de bulunduğu bir yazıncılar topluluğu oluşturmaya çalışmıştır.

● **Agahi**, asıl adı **Veli** olan Sivas yöresinin bir halk ozanıdır. Yaşam yılları 1873-1914 olarak gösterilmiştir. Ozan, 1874'te Şarkışla'da doğmuş, 1917'de aynı yerde ölmüştür. Bektaşilik eğilimli ozanın kimi şiirleri günümüzde türkü olarak söylenmektedir.

● **Abdi**, asıl adı Ahmet olup Bağdat doğumlu bir divan ozanı ve tezkire yazarıdır. Doğum yılı belirsiz olmasına karşın 1593'te İstanbul'da öldüğü bilinmektedir. İstanbul'a geldikten (1552) sonra yazmaya başladığı ve yaşamının son yıllarında son biçimini verebildiği **Gülşen-i Şuara** (Ozanların Gülbahçesi) adlı tezkiresini, Latifi (1491-1582)'nin kendi adıyla anılan tezkiresine ek olarak yazmıştır. **Abdi**, 370 dolayında ozanın adını andığı bu yapıtını- son biçimini vermeden - **Şehzâde Selim** (Selim II, 1524-1574)'e sunmuştur (1563). Sonra yine Bağdat'a dönmüş ve orada ölmüştür.

● Lakabının **Yıldırım Şeyhioğlu** olduğu yazılan divan ozanı **Abdi**'nin doğum ve ölüm yılları verilmemiştir. Doğum tarihi gerçekten bilinmemektedir. Edirne doğumlu olan ozan müderrislik yapmış; şiirlerinde önce **Ali**, sonraları **Abdi** takma adını kullanmış ve 1567'de ölmüştür.

● Asıl adı Ahmet olup, yerleştiği Bursa'nın ileri gelenlerinden **İshak Efendi**'nin oğlunu okutmasından ötürü İshak Hocası lakabı takılan tasavvufçu ve divan ozanı, Türkçe şiirlerinde **Ahmedi**, Farsça olanlarında **Hace** takma adlarını kullanmıştır. Bu nedenle adının karşısında bu iki takma adın verilmesi gerekmektedir.

● Asıl adı **Ahmet** olan **Çavuşzade** lakablı Atıf Bey, 1794'te İstanbul'da doğmuş, 1846'da aynı yerde ölmüştür. Tersane-i Amire ve Ticaret müsteşarlıklarında bulunduktan sonra bir süre de Kütahya defterdarlığı yapmıştır. **Çavuşzade Atıf**'ın döneminde oldukça ünlendiği anlaşılmaktadır. Araştırmacı, ölüm tarihini - doğum yılı hiç verilmemiştir- 1786 göstermiştir. Oysa bu tarihte ozanımız henüz doğmamıştır. Sözü edilen başka bir **Çavuşzade Atıf** olabilir mi diye düşünüyorum.

● **Ahmet** takma adını kullanan **Derviş Ahmet**'in doğum ve ölüm yıllarının bilinmediği yazılmıştır. Sanırım bu **Derviş Ahmet**, tasavvuf ozanı **Aşık Paşa** (1272 - 1333) soyundan geldiği için **Aşıkpaşazade** diye tanınan tarihçidir. Öldüğü yıl belirsiz ise de 1400'de Amasya'da doğduğu kaynaklarda yazılıdır. Osmanlı Devleti'nin genişleme dönemindeki Macaristan (1439), İkinci Kosova (1448) gibi savaşlara katılmış, alınışından sonra İstanbul'a yerleşmiş ve yaşlılık yıllarında ünlü tarihini yazmaya başlamıştır. 1502'ye dek olan süreyi içeren **Tevarih-i Al-i Osman** (Osmanoğulları Tarihi) adlı yapıtının, aslında İşkodra'nın ele geçirilmesiyle (1478) bittiği; izleyen çeyrek yüzyıllık olayların sonradan eklendiği sanılmaktadır. Eski harflerle yapılan basımından (1914) sonra Nihal Atsız (1905 - 1975)'ın yeni harflerle yayımladığı (1949) yapıtın Almanca yapımını da Türkbilimci Wilhelm Friedrich Carl Giese (1870 - 1944) de **Die Altosmanische Chronike des Aşıkpaşazade** adı altında gerçekleştirmiştir (1947).

● **Tütünsüz** lakaplı divan ozanı **Ahmet Rıdvan**'ın doğum ve ölüm yıllarının belirsiz olduğu yazılmış ise de -doğumu değilse de- ölüm yılı bilinmektedir. Ohri doğumlu olan ozan, 1528 ile 1539 arasındaki bir tarihte Edirne'de ölmüştür. Sancakbeyliği yapmıştır. Beyazit II (1447 - 1512)'ye sunduğu **İskendername**'sinin dıvında **Hüsrev ü Şirin, Leyla vü Mecnun, Mahzenü'l-Esrar** ve **Heft Peyker** adlı mesnevileri vardır. **Tütünsüz** lakabının yanında **Biduhan** lakabıyla da anılmıştır.

● Doğum ve ölüm tarihleri verilmeyen **Ahmet Çelebi** adlı kişinin lakabı **Pare Parezade** biçiminde yazılmıştır. bu iki sözcüğün bitişik yazılması uygun olacaktır. Kaynaklarda adında **Çelebi** sözcüğü geçmemektedir. Kazaesker Fenirizade Mehmet Efendi (1634 - 1696)'nin yanında yetişen bu kişi sonraları Silivri ve Tırhala kadılıkları yapmıştır. Süleyman I (Kanuni Sultan, 1494 - 1566)'nin utkuları üstüne, **Şehname**'yi çağrıştıran koşuksal bir **Tevarih-i Ali Osman** (Osmanoğulları Tarihi) yazmıştır.

● **Ahmed-i Bican, Muhammediye**'nin yazarı olduğu sanılan **Yazıcızade / Yazıcıoğlu Mehmet Efendi** (öl. 1451)'nin küçük kardeşidir. Yiyip içmeyi en aza indirerek bir deri bir kemik kalmasından dolayı kendisine **Bican** (cansız) lakabı takılmıştır. Doğum yılı bilinmemekte ise 1455'te öldüğü kaynaklarda yazılıdır. Ağabeyinin **Megarib-üz Zaman** (Zamanın Grupları) adlı Arapça yapıtını **Envarü'l-Aşıkîn** (Aşıkların Nurları) adı altında düzyazı olarak çevirmiştir. **Münteha** adlı yapıtı da **Muhittin Arabi** (İbnülarabi, 1165 - 1240)'nin **Füsusü'l-Hikem**'ine yine ağabeyinin yaptığı açımlama (şerh)nın çevirisidir.

● **Kalender Geda** takma adını kullandığı belirtilen **Ahmet Hilmi**'nin doğum ve ölüm yılları bölümüne soru imi konulmuştur. **Şehbenderzade** lakablı **Ahmet Hilmi,** İkinci Meşrutiyet dönemi düşün adamlarındandır. İstanbul Darülfünunu'nda felsefe dersleri okutmuştur. Kırk dolayında yapıtı vardır. **Arusi** Tarikatından olması nedeniyle tasavvuf konulu yazılarında **Şeyh Mihriddin Arusi**, gülmece yazılarında **Coşkun Kalender** ya da **Kalender Gedâ**, kahramanlık konulu yazılarında **Özdemir** takma adlarını kullanmıştır. 1865'de Filibe'de doğan **Ahmet Hilmi**, 1913'te İstanbul'da ölmüştür.

● Adbilim açısından **Lugat-ı Tarihiye ve Coğrafiye** (Coğrafya ve Tarih sözlüğü, 7 c. adlı yapıtı önem taşıyan **Ahmet Rıfat Efendi**'nin 1894 gösterilen ölüm tarihi 1895; **Yağcızade** biçiminde yazılan lakabı da **Yağlıkçızade** olacaktır.

● Yazın alanındaki çalışmaları ve çevirileriyle tanıdığımız **Lutfullah Sami Akalın** (d. 1924)'ın adının **Sami Lutfullah Akalın** biçiminde yazılması yanlıştır.

● **Yusuf Akçura,** Türkçülük akımının önemli adlarındandır. Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra İstanbul (1923 - 1934), Kars (1934 - 1935) milletvekili olarak TBMM'ne girdi. Türk Tarih Kurumu'nun ilk başkanı oldu. **Üç Tarz-ı Siyaset** (1912), **Mevkufiyet Yılları** (1914), **Şark Meselesine ait tarihi Notlar** (1920), **Muasir Avrupa'da Siyasi ve İçtimai Fikirler ve Fikir Cereyanları** (1923), **Osmanlı İmparatorluğu'nun Dağılma Devri** (1940) gibi tarihe ilişkin yapıtları bulunan **Yusuf Akçura** 1935'te ölmesine karşın, bu tarih yanlışlıkla 1933 olarak gösterilmiştir.

● Doğum ve ölüm yılları verilmeyen, **Akif** takma adlı, asıl adı **Mehmet** olan bir kişiden söz edilmektedir. Damat Koca Bekir Paşa (öl. 1757)'nın oğlu olup Enderun'dan yetiştiği için Enderunlu lakabıyla tanınan bir **Akif Mehmet** vardır. Doğum ve ölüm yılları belli değildir; XVIII. yy.da yaşamıştır. Divan ozanı ve tezkire yazarıdır. Ayrıca Selim III (1761 - 1808)'e sunduğu **Mir'at-i Sir** adlı tezkiresi bilinmektedir. Osmanlı Devleti'nin protokol kurallarını vermesi bakımından özel bir önemi bulunan **Tarih-i Cülus-i Sultan Mustafa Han-ı Salis** adlı yapıtın yazarı olan **Akif Mehmet** ise 1767'de ölmüştür. Sözü edilen **Akif Mehmet**'in bu ikisinden biri mi, yoksa üçüncü bir kişi mi olduğu belirsiz kalmaktadır.

● **Kara Müftüzade** lakabı **Akif Mustafa Efendi**'nin 1812'de doğduğu yazılmış, ölüm yılı bölümü boş bırakılmıştır. Arap ozanı **İbnülkasid** (1182 - 1235)'in tasavvuf içerikli **kaside-i taiye**'sine ve **mim ayaklı hamriyesine** açımlama (şerh) yazan Kara Mustafa Efendi adlı bir divan ozanı vardır ve 1886'da ölmüştür. **Kara Müftüzade Akif Mustafa Efendi** ile **Kara Mustafa Efendi**'nin özdeş olup olmadığının belirlenmesi için yeni kanıtların bulunması gerekmektedir.

● **Teo** kısaltmasını takma ad olarak, günümüz ozan, yazar ve çevirmenlerinden **Teoman Aktürel** kullanmaktadır. Teoman Aktürel (d. 1932)'in soyadı yanlışlıkla **Akünal** biçiminde yazılmıştır.

● Günümüz romancılarından Yaman Koray (d. 1934)'ın annesi olan Mebrure Alevok'un hem ölüm tarihi verilmemiş ve hem de adı **Mebrule** biçiminde yanlış yazılmıştır. Arapça "beğenilmiş", "beğenilen", "yararlı" anlamlarına gelen sözcüğün **mebrure** olduğu ve "mebrule" biçiminde bir sözcük bulunmadığı bilinmekte ise de dizgi yanlışının giderilmesi uygun olacaktır. Dergi ve gazetelerde çıkan yazılarında **Mebrure Hurşid** ve **Mebrure Sami Alevok** adlarını kullanan yazarımızın doğum tarihi de 1900 olarak verilmiştir. Oysa Mebrure Alevok 1907 - 1992 yılları arasında yaşamıştır. **Leylaklar Altında** (1938), **Çöl Gibi** (1938), **Kızkardeşim ve Ben** (1931), **O Kadın** (1940) basılmış yapıtları arasındadır.

● Kitap tutkusuyla ünlü **Ali Emiri** (1857 - 1924)'nin adı yanlış olarak **Ali Emri** biçiminde yazılmıştır. **Tezkire-i Şuaray-ı Amid** (Diyarbakırlı Ozanlar Tezkiresi)'in yazarı olan Ali Emiri'nin **Nevadiri Eslaf** takma adını kullandığı belirtilmiştir. Aslında **Nevadir-i Eslaf** (Öncekilerin Az Bulunan Yapıtları)'ı, onun yazma yapıtlara eklediği notlardan oluşan bir yapıtının adıdır. **Ali Emiri Efendi,** eski ekine, divan yazınına düşkün bir kişidir. O yazında ise takma ad (mahlas) edinmenin belli bir geleneği vardır. Arapça selef'in çoğulu olan eslaf ile nadire'nin çoğulu **nevadir**'den oluşan tamlama, o geleneğe pek uymamaktadır. Bu nedenle **Ali Emiri Efendi**'nin **Nevadir-i Eslaf** tamlamasını, takma adı (mahlas) alıp kullanması olasılığını az görüyorum.

● Osmanlı sadrazamlarından **Hekimoğlu Ali Paşa**'nın ölüm tarihiyle (1758) birlikte doğum tarihi de bilinmektedir (1689). **Hekimoğlu** lakabıdır. Şiir de yazmıştır ve takma ad (mahlas) olarak **Ali'yi** kullanmıştır. Bu nedenle, takma adının **Ali Paşa** gösterilmesi doğru olmaz.

● Osmanlı sadrazamlarından **Şehit Ali Paşa**'nın hem doğum hem de ölüm yılı verilmemiştir. Gürcü asıllı **Ali Paşa**, 1667'de doğmuş, Avusturya'ya karşı açılan savaş sırasında ordusunun bozgununu önlemeye çalışırken Peter Varadin'de alnından vurularak ölmüştür (3 Ağustos 1716). Ahmet III (1673 - 1736)'ün kızı **Fatma Sultan** (1704 - 1733)'la evlenince (1709) **Damat Ali Paşa** denmiştir. Evlendiğinde henüz beş yaşında olan **Fatma Sultan, Ali** Paşa'nın ölümü üzerine 12 yaşında dul kalmıştır. Ertesi yıl Nevşehirli **Damat İbrahim Paşa** (1662 ya da 1663 / 1730) ile evlenmiştir (1717). **Ali Paşa**'nın ozanlığına ilişkin bilgiyle karşılaşamadım. İstanbul'da

Şehzade Camisi'nin arkasında bir kitaplık yaptırdığına göre yazın alanına pek uzak olmadığı düşünülebilirse de yazınsal bir ürünü yoksa adına bu yapıtta yer olmaması gerekir.

● Doğum ve ölüm yılları gösterilmeyen **Ali Rıza Yalgın** 1888 - 1960 yılları arasında yaşamıştır. Türk Folklor Araştırmaları (1949 - 1979) dergisinde halkbilime ilişkin yazılar yayımlamıştır. **Cenupta Türkmen Oymakları** (5 cilt) ve **Toroslarda Karatepeli Bölgesi** gibi basılmış yapıtları da vardır.

● **Bedrettin Alogan**, öğretmenlik ve Milli Eğitim Bakanlığı merkez örgütünde yöneticilik ve müfettişlik yapmıştır. 1916'da İstanbul'da doğmuş, 22.12.1977'de Ankara'da ölmüştür.

● **Andelibi'nin** doğum ve ölüm yılları kesinlikle bilinmektedir. XVI. yy.da yaşadığı sanılmaktadır. Kastamonu'dan geldiği İstanbul'da Kur'an-ı Kerim'i okurken sesinin beğenilmesinden ötürü **Andelibi** lakabı takılmıştır (Andelib, Arapça **bülbül** anlamındadır.). Halk arasında ise **Bülbül Hasan** lakabıyla tanınmıştır. Şiirleri vardır.

● Bir adı **Arif**, öbür adı **Abdülbaki** olarak verilen kişi, tarihte **Abdülbaki Arif Efendi** diye geçmektedir. Divan ozanıdır. Ayrıca müzik ve yazı (hat) sanatıyla da ilgilenmiştir. Selanik, Bursa, İstanbul'da kadılık yapmış; bir ara da Rumeli kazaskeri olarak çalışmıştır (1702 - 1711). Doğum yılı bellidir (1633), ölüm yılı da 1713 olacaktır.

● **Tüfekçibaşı** lakaplı divan ozanı **Arif**'in doğum yılı verilmemiş, ölüm yılının da 1825 olduğu yazılmıştır. Sarayda tüfekçibaşılık yaptığı için bu lakap takılan **Arif** 1771 - 1829 arasında yaşamıştır. Gerçi 1825'te ölen bir **Arif Mehmet** vardır ama onun lakabı **Arapzade**'dir. Talik yazıda ünlenmiş ise de şiir yazdığı bilinmemektedir. Bunun hemen altında asıl adı **Mehmet**, lakabı **Tüfekçioğlu** olan ve 1830'da öldüğü belirtilen bir **Arif** daha geçmektedir. 1825'de ölen **Arif** ile 1830'da ölen **Arif**'in aynı kişi olması olasılığı bulunmaktadır.

● 1849'da ölen **Kethüda** lakablı **Arif Efendi**, din, hukuk, felsefe, matematik, tasavvuf, yazın alanlarına ilgi duymuş, özgür düşünceli bir din adamı ve divan ozanıdır. Bilinmiyor sanılmış ise de doğum tarihi bilinmektedir (1777). Lakabı da **Kethüda** değil, **kethüdazade** olacaktır.

● **"Şehnameci Fethullah Çelebi"** diye ünlendiği belirtilen divan ozanı Arifi'nin hem doğum hem de ölüm tarihi yerleri boş bırakılmıştır. Doğum yılı bilinmemekte ise de 1562'de öldüğü kaynaklarda yazılıdır. **Selim I** (1466 - 1520)'in savaşlarını anlatan Farsça bir **Şehname**'si olduğu için bu lakap takılmıştır. Dizgi yanlışı olarak **"şehname"** sözcüğü **"şahrame"** biçiminde yazılmıştır.

● Tarihçi ve divan ozanı Küçükçelebizade İsmail Asım Efendi'nin doğum yılı verilmemiş, ölüm yılı 1759 gösterilmiştir. Şeyhülislamlık da yapan (1759 - 1760) ozanın doğum tarihi 1685, ölüm yılı da 1760 olacaktır. Şiirlerinin yanısıra düzyazı yapıtı (Münşeat) ve çevirileri vardır.

● **Arifzade** lakablı Asım'ın asıl adının **Mehmet** olduğu yazılmıştır. **Arifzade Asım**'ın asıl adı **Mahmut**'tur. bu divan ozanı 1737'de ölmüştür.

● **Aşık Cevlani** maddesinde doğum yılı (1903) verilmiş, ölüm yılı açık bırakılmıştır. Asıl adı **Dursun Kılıç** olan **Dursun Cevlanl**, Kars'tan göç edip yerleştiği Ankara'da ölmüştür (1975). Şiirlerinin bir bölümü **Kars'tan Sesler** (1951), **Kıbrıs Dönüşü** (1952), **Daha Nelerim Var?** (1958) adlı yapıtlarındadır.

● **Aşık Çelebi**'nin de salt ölüm tarihi verilmiştir (1572). Zati (1417 - 1540), Hayali (öl. 1557), Taşlıcalı Yahya (öl. 1582) gibi döneminin ozanlarıyla yakınlıklar kuran **Aşık Çelebi** 1520'de Prizren'de doğmuştur. Divanının dışında Bursa üstüne bir **Şehrengiz**'i vardır.

● Asıl adı **Adem Şentürk** olan **Efkari**'nin ölüm yılı verilememiştir. Ardanuçlu olan **Efkarl**, 1980'de Konya'da ölmüştür. XX. yy.ın yetenekli halk ozanlarından olan **Efkari**, çevresinde **Efkari Baba** diye tanınmıştır ve on bir halk öyküsünü yazıya geçirerek halk yazınına katkıda bulunmuştur.

● Asıl adı **Mehmet Ali Ergat** olan halk ozanı **Ferrahi**'nin doğum ve ölüm yılları bellidir. Ceyhan'ın Kıvrık köyünde 1934'te doğan ozan, 1969'da Adana'da ölmüştür. Adının **Ferruh** biçiminde yazılması da yanlıştır.

Ela gözlü nazlı yârî
Görem dedim göremedim
Boş kalmıştır kavil yeri
Varam dedim, varamadım

diye başlayan türküsü ünlüdür.

● Doğum yılı verilmeyen günümüz halk ozanlarından **Hüseyin Çırakman**, 1930'da Sungurlu'nun Körkü köyünde doğmuştur. bu ozanımız, deyişlerinde salt **Çırakman** tapşırmasını kullanır. Bu nedenle **Çırakman** tapşırmasını madde başı yapmak daha uygun düşer.

● **Asıl adı Mustafa Gedik** olan halk ozanı **Nlhanl**, Erzurum'un Şenkaya ilçesine bağlı Bardız köyünde yaşamıştır. Doğum ve ölüm yılları bilinmiyor diye gösterilmiştir. **Nihani**, 1885 - 1967 yılları arasında yaşamıştır. Onun da **Nihani** maddesinde yer alması gerekir.

● Asıl adı **İlyas** olan divan ozanı **Aşki** 1576'da öldüğü halde, bu tarih nedense 1552 olarak verilmiştir. Üsküdarlı oluşundan ötürü **Üsküdari** lakabıyla anılan ozanın divanı vardır.

● **Mehmet** adlı ozan **Aşki-l Kadim**'in, gösterildiği gibi doğum ve ölüm yılları bilinmemekte ise de **Mehmet II** (Fatih, 1432 - 1481)'in ilgi ve yardımını gördüğüne bakılırsa XV. yy.da yaşadığı sonucuna varmak yanlış olmaz.

● **Şuray-ı Devlet** (Danıştay) üyeliği, TBMM'nde iki dönem milletvekilliği (1927 - 1932) yapan, Türkiye

Turing ve Otomobil Kurumu'nun ilk başkanı olan **Reşit Saffet Atabinen**'in doğum ve ölüm yılları -sanıldığı gibi- belirsiz değildir. Yazı devrimine koşut olarak rakam değişikliğini öngören 24 Mayıs 1928 günlü önergenin sahibi olan **Atabinen** 1884 - 1965 yılları arasında yaşamıştır.

● Bir adı da **Mehmet** olduğu bildirilen Ataullah'ın 1759'da doğduğunda birleşmesine karşın, bu tarih 1760 olarak verilmiştir. Şeyhülislam **Mehmet Esat Efendi** (1702 - 1778)'nin oğlu olan **Ataullah Mehmet Efendi**, babası gibi şeyhülislamlık yapmıştır. Bir divanı vardır. **Seyit, Şerifzade** ve **Topal** lakaplarından söz edilmemiştir.

● **Şanizade** lakaplı **Ataullah Efendi**'nin -bilinmesine karşın- doğduğu ve öldüğü tarihler verilmemiştir. Kendi adıyla anılan (Tarih-i Şanizade) tarihinin yanısıra birçok yapıtı olan **Ataullah Efendi** 1771'de İstanbul'da doğmuş, Bektaşilikle suçlanarak sürüldüğü Tire'de 1826'da ölmüştür. Arapça, Farsça, Fransızca ve Latince bilen **Ataullah Efendi** vakanüvislik de yapmıştır.

● Şiirlerinde **Avni** takma adını kullanan ozan padişahlardan Mehmet II (Fatih Sultan, 1432 - 1481), Murat II (1403 - 1451) ile Hüma Hatun (öl. 1449)'un oğlu olup Edirne'de 1432'de doğmuştur. Doğum yılı bilinmez değildir.

● **Kabasakal** lakaplı halk ozanı **Mehmet**'in doğum ve ölüm yılları belirsiz ise de XVIII. yy.da yaşadığı bilinmektedir. Asker ozanlardan olduğu anlaşılmaktadır. Köprülü Fazıl Mustafa Paşa (1637 ya da 1638 - 1691)'nın oğlu Ahmet Paşa'nın Avusturya üstüne yaptığı savaşta bulunmuş ve Niş kalesinin alınmasına tanık olmuştur.

● **Çavuşzade** lakaplı, 1786 - 1847 arasında yaşayan **Atıf Mehmet Bey** için açılan madde üzerinde durulacak konumdadır. Daha önce yine **Çavuşzade** lakaplı asıl adı **Ahmet** olan Atıf Bey (1794 - 1846)'e değinmiştim. İkisinin lakapları aynıdır; ikisi de aynı dönemde yaşamışlardır; adlarından biri olan **Atıf** ortaktır. Ancak ikinci adları, birisinde **Ahmet**, ötekinde **Mehmet** olmaktadır. Sanırım ortada bir kişi vardır; yanlışlıkla iki kişi olarak gösterilmiştir.

● Araştırmacı, doğum ve ölüm tarihlerini vermediği üç **Ayani**'yi almıştır. Asıl adı **Mehmet** olan **Ayani**'nin doğum ve ölüm yılları gerçekten belirsizdir; XVI. yy.da yaşadığı bilinmektedir. Pasin kadısı iken Şah Tahmasb (1514 - 1576)'a tutsak düşmüştür. Bir divanı vardır. Asıl adı **Mehmet** olan bir **Ayani** daha vardır ki 1812 - 1865 arasında yaşamıştır. Halvetiye Tarikatından olan bu ozan, **Ayani**'nin yanında **Ayni** ve **Aydi** takma adlarını da kullanmıştır. Asıl adı ile takma adından başka bilgi vermediğinden araştırmacının hangi **Ayani**'yi amaçladığı belirsiz kalmaktadır. **Süleyman** adlı **Ayani**, XVI. yy.da yaşamıştır ve **Manastırlı** lakabıyla tanınmıştır. Asıl adı **Muzaffer** olan bir başka **Ayani**'nin ise 1610'da öldüğü bilinmektedir.

● **İsa** adı **Ayşi**'nin 1607'de öldüğü yazılmıştır. Tarih düşürmede ustalığıyla tanınan bu **Ayşi** Aydınlı'dır ve 1607'de değil, 1650'de ölmüştür. **Hüseyin** adlı **Ayşi** ise Bağdatlı'dır ve XVI. yy.da yaşamıştır. Kaynaklarda verilmeyen ölüm tarihi 1576 olarak gösterilmiştir.

● **Halil Aytekin**, Cumhuriyet dönemi yazarlarımızdandır. Yaşamı ve yapıtları üstüne kaynaklarda bilgi vardır. Fakat doğum ve ölüm yılları gösterilmemiştir. **Hayvan Masalları** (1958), **Doğuda Kıtlık Vardı** (1965), **Ezilen Doğu** (1979) yapıtlarının yazarı olan **Halil Aytekin**, 1913 - 1973 yılları arasında yaşamıştır.

● Doğum ve ölüm yılları verilmeyen **Suphizade** lakablı **Aziz**, Abdülhamit I (1725 - 1789)'in hekimbaşısı olan **Abdülaziz Efendi** olmalıdır. Onun lakabı da **Suphizade**'dir ve üstelik adı da (Aziz / Abdülaziz) tutmaktadır. Müzikle ilgilenmiş, çeviriler yapmıştır.

● 1907 doğumlu **Azmi**'nin asıl adı **Mustafa Adil Özder**'dir. Soyadı yanlış olarak **Özer** biçiminde yazılmıştır. Halkbilim üstüne araştırma ve derlemeleri bulunan **Mustafa Adil Özder**'in **Yusufelili Muhibbi** (1940), **Doğu İllerinde Aşık Karşılaşmaları** (1965), **Muhibbi ile Esmahan Hikâyesi** (1976) adlı basılı yapıtları vardır.

● Alevi - Bektaşi yazınının ünlü ozanlarından **Azmi Baba**'nın doğum ve ölüm yılları saptanamamıştır. XVI. yy.da yaşadığı bilinmektedir. Asıl adı **Mehmet Salih** olan **Azmi** ise XVIII. yy. ozanlarındandır.

● Kimi yazılarında **Azmi Nihat**'la yetinerek soyadını kullanmayan **Azmi Nihat Erman** Basın Şeref Kartı ve Burhan Felek Basın Hizmet Ödülü sahibi gazetecilerimizdendir. 19 Kasım 1992 günü ölmüş, cenazesi 21 kasım günü Esentepe Nimet Abla Camisi'nden alınarak Hasdal Mezarlığı'nda toprağa verilmiştir.

* * *

"A" harfinde yer alan kişilere ilişkin açıklama, düzeltme ve eklemelerle yetinmek zorunda kalıyorum. Yapıtın tümü gözden geçirildiğinde, bunun daha da genişleyeceği açıktır. Çalışmanın, en büyük eksikliği ya da yanlışlığı belli bir yöntemin kullanılmamış olmasıdır. Kimi yazıncının asıl adı yazıldıktan sonra karşısında takma adları sıralanmış; kimisinde ise takma adı verildikten sonra karşısına asıl adı konulmuştur. Örneğin **Mehmet Nurettin Artam** (1900 - 1958) madde başı yapılmış, sonra takma adları verilmiştir; **Avni** (?-1481) maddesinde, asıl ad karşısında "Fatih Sultan Mehmet" denilmiştir. Takma adların ayrı bir dizin yapılmaması, çalışmanın işe yararlığını büyük ölçüde azaltmaktadır. Bu düzenleme biçiminde "Toplu İğne"nin, Mehmet Nurettin Artam'ın takma adı olduğunu bulmak olanağı yoktur.

Kitabın arka kapağında yer alan "Bu titiz ve ayrıntılı çalışma, bu alandaki boşluğu dolduracak nitelikte" sözü, salt bir savdır ve gerçeği yansıtmamaktadır. Kaynaklardan kolaylıkla sağlanabilecek bilgilerin işlenmediği ve işlenmesine gerek duyulmadığı bir çalışma, "titiz ve ayrıntılı" bir çalışma olarak nitelenemez. bu iş, sanıldığı denli kolay değildir. Emek ister, çaba ister. Bu alandaki boşluk, bu yapıtla doldurulmuş değildir. Bu durumda, konuya ilgi duyanlara, daha nitelikli çalışmaların ortaya konulmasının gecikmemesini dilemek ve ummak kalıyor. ●

tüyap 1993 - 12. kitap fuarı izlenimleri /1

● **Tansu Bele**

Camlı döner giriş kapısının önünde iki çocuk: her yanlarından besbelli ki ortaokul (ya birinci ya da ikinci sınıf) öğrencileri. Soluk soluğa, bağıra çağıra konuşuyorlar. Sanki tartışıyorlar ya da paylaşamadıkları bir şey üstünde çekişe çekişe pazarlık yapıyorlar. Biri öbürüne: "Atma be... O incecik kitap o kadar para eder mi? Seni kazıklamışlar. Hani indirimliydi bütün kitaplar?" derken öbür çocuk: "Tabii ki eder, ne sandın? Kitabın yazarına da yazdıklarına da bakar oğlum bu iş. Benimki Oktay Akbal anladın mı? Oktay Akbal! En değerli yazarlardan. Sen ne anlarsın? Hiç duydun mu koskoca Oktay Akbal'ın adını sen, Milliyet gazetesi okuyor musun bakalım? Önce tanı da, sonra konuş." Elinde Oktay Akbal'ın öykü kitabını sallaya sallaya konuşan çocuğun arkadaşı sus pus oluveriyor ansızın. Bu yazarı hiç mi hiç tanımadığı kesin! Öylece durup düşünceye dalıyor: yepyeni bir çocuk kitapları olmasın sakın bu yazar? Öğretmenleri buraya getirmeden önce onları, ne demişti hani? "Bu yıl kitap fuarında çocuk yayınları ağırlıkta çocuklar, sizler için çok güzel kitaplar var. Aralarında Alman, İsveçli gibi yabancı yazarların da bulunduğu yeni yazarlar tanıyacak, çok seveceksiniz onların yapıtlarını... Özellikle onları aramaya, bulmaya, seçmeye özen gösterin" diyerek uyarmıştı ya, yine de saydığı birkaç yazar ismi arasında Oktay Akbal'ı söylediğini anımsayamıyor. Sıkı sıkıya belledi çünkü o isimleri: Gülten Dayıoğlu, Yücel Feyzioğlu, Viveca Sundval... Ama o yok!

Peki, öğretmen Oktay Akbal'ı neden söylemedi? Kendisi, yani ortaokul birinci sınıf öğrencisi'...', bugüne dek neden duymadı bu yazarın adını? Sait Faik'i duydu da onu duymadı! Oysa arkadaşı öğrenmiş bile işte: birden bir kıskançlık dalgası sarıyor yüreğini. "Ver şunu bana" diyor" bakacağım." Arkadaşı böbür böbür: "Yok öyle yağma! Sen de git kendine al, hem bu yazar imza da veriyor bugün içerde. Gir içeri, al imzayı. Zaten sen ne anlarsın oğlum Oktay Akbal'dan, çocuksun sen daha, masal kitabı okuyorsun. Buysa büyük kitabı anladın mı, çok büyük? "Vay canına! İçerdeymiş de, bir de imza veriyormuş adam. Öyleyse hiç durmamalı, bir an önce koşup yakından görmeli şu yazarı da, bakalım arkadaşının böbürlendiği kadar var mı?

Bırakıyor arkadaşını, dalıyor yeniden kitap fuarına. ben de peşinden: tıpkı o öğrenci gibi yüreğim tıp-tıp Benim de, ama sevincimin kaynağı başka. Bu yılki kitap fuarı benim için çok ayrı bir anlam taşıyor çünkü: bugün ben, Türkiye Yazarlar Sendikası standında ilk kez kitaplarımı imzalayacağım, en yeni üye olarak... Bugüne dek başka yerlerde, başka imza günlerinde bulundum, okurlarımla buluştum ama, T.Y.S. üyesi olarak fuarda imzaya katılmak, yine de duygulandırıyor beni. Oniki yıl önce fuara ilk kez gezmeye geldiğim gün ve onu izleyen günlerde bugünü düşünemezdim bile. Çok iyi anımsıyorum, kitap fuarının o ilk yılında -ve izleyen yıllarında da- böylesine heyecan doluydum sürekli olarak, ama amacım salt sevdiğim yazarlara yeni yapıtlarını imzalatmaktı. Az önce konuşmasına tanık olduğum öğrenciden ayrılan yanım da buydu işte: ben, yapıtlarını çocukluğumdan başlayarak tanıdığım ama yüzlerini görmediğim yazarlarla yüzleşmek için koşuyordum kitap fuarına. Salâh Birsel'i, Aziz Nesin'i, Rıfat Ilgaz'ı,. Ahmed Arif'i görerek, tanışarak onlara, yıllar önce bilincine vardığım kitaplarını imzalatmak çok önemliydi benim için.

'Hasretinden Prangalar Eskittim'in ünlü şairi Ahmed Arif'in yanına saygıyla yaklaşıp imzasını rica ettiğim zaman yerinden hafifçe doğrulup:"Buyrun hanımefendi" de-

bırak karanlıklarda kaybolmayı

Mustafa Yıldız

Güllük gülistanlık değilse de dünyamız/ susma
Acıdan konuş ahtan vahtan konuş

Bedenin gıdası besin ruhunki müzik
Mozart'tan konuş Beethoven'dan Bach'tan konuş

Usun deneyliğinde sına geçerliğini bilginin
Newton'dan konuş Einstein'dan Mach'tan konuş

Bırak karanlıklarda kaybolmayı
Aydınlıktan konuş bahardan sabahtan konuş

yişindeki incelik önünde ansızın gözlerimin buğulanıverişi, Tüyap Kitap Fuarı'nın geçmiş yıllarından belleğimde kalan en etkili izi...' İstanbullu burjuva hanım' görünümüm nasıl da yüreğime batmış ve incitmişti beni. Oysa süslü falan da değildim hiç, ama o kısacık anda duyumsadığım ve yaşadığım yoğun duygu, düşünce, anlam yükünün vurgusu, yıllar yılı silinmedi benliğimden. Aramızda, ancak yüzyıllara sığabilecek denli güçlü bir 'iletişim' kuruluvermişti o an! Ne zaman yeni bir öykü yazmaya girişsem, Ahmed Arif'in o saygılı ama bilinç dolu gözleri hiç yalnız bırakmaz beni, bana hiç eksiksiz arkadaşlık eder.

Kapıdaki güvenlik arama-taramalarını aştıktan sonra

girebildim içeri. İçerisi tıklık tıklım: Öğrencilerle dolup taşıyor bu yıl. Aklım fikrim imza vermeye oturacağı masada: bir an önce, alt kat salonuna inen merdivene doğrulacakken, birden duralıyorum. Sağımdan solumdan geçen çocuklara takılıyor yeniden gözlerim, meraklandım bir kez... Acaba bu yıl en çok hangi yapıtları alacaklar okumak için, neleri seçecekler? Seçimleri eskilere mi, yoksa yenilere mi yönelecek daha çok? Öylesine güç ki bu sorumun yanıtı bana göre: öyle ya, taptaze, sıcacık ve güncel mi güncel sevgilerle dolup taşan bir Gülsüm Akyüz yapıtının yanında, koca çınar Rıfat Ilgaz'ı bir başına bırakıp da gitmek olur mu? Ya yılların ötesinden bugünlere bakan yoksul çocuk gözlerinin hüznüne gizlenip kalmış bir Kemalettin Tuğcu'yu atlayıp geçmek? Ya elleri, cepleri yakan kitap tutarları?

Merakımı yenemedim, karıştım bir küme çocuğun arasına, başladım onlarla birlikte standdan standa (bu sözcüğü de hiç sevemiyorum, Türkçesi acaba ne olabilir, yok mu, bulunamaz mı, SERİM desek...) dolaşmaya... İmzayı falan unuttum, ille de öğreneceğim, bakalım çocuklar en çok hangi kitapların önünde duracaklar, neler alacaklar? Milliyet Yayınlarına şöyle bir yalancıktan, sanki adet yerini bulsun dercesine göz gezdiriyoruz hep birlikte, ardından çabucak bir başkasına geçiyoruz.. Sıra sıra dolaşırken, çocuklarda birden bir canlanma dikkatimi çekiyor. Önüne geldiğimiz standdaki-ya da serimdeki kitaplara ben de yakından bakmaya çalışıyorum. Onların birbirini iterek izlemeye giriştikleri kitapları görünce de şaşırıp kalıyorum. Astroloji kitapları bunlar! Fal, büyü, cinler, periler falan filan.. Gelecekten, uzaydan 'haberler' veren ve yıldızlara göre kişilik tanıtımları, çözümlemeleri sergileyen bu kitaplara çocukların gösterdiği ilgi öylesine büyük ki, şaşırmamam olası değil. Ben yine de hoşgörülü düşüncelerime sığınarak içimden: "Kitabın iyisi, kötösü, zararlısı olmaz. Dahası, insan çocukken birbiriyle çelişkili , birbirlerine zıt pek çok kitap okur. İyi ki de okur. sanki ben okumadım mı çocukken bu tür kitapları? Eğrisi doğrusunu buldurmaya da yarar kimi zaman." diye düşünürken, çocuklardan biri başını bana çevirip: "Teyze, Hi-Men ya da Valkmen dergileri hangi standda satılıyor biliyor musun? Biliyorsan söyle de çabucak gidip alayım. Başka standları boşboşuna dolaşmama gerek kalmaz" demez mi? başımdan aşağı kaynar sular boşanıyor sanki. Onu yanıtsız bırakarak dönüp gidiyorum, arkama yığılan kalabalığı zorlaya zorlaya... Ne demeye geldim bilmem ki şu çocukların peşinden boş umutlara kapılıp da, burda ne işim vardı? Kendime kızıyorum. O arada imza masasını anımsadım: birden kırılıveriyor yüreğim, şimdi ben o masaya hangi istekle oturacağım? Gerçi kitaplarım çocuklara yönelik sayılmaz, ama yarının büyük ve olasılıkla benim de okurlarım olacak bu küçüklerin davranışlarını görünce, bugünün büyüklerinin yönelişlerinden ne beklemeli? Çocukların bugünkü bakışaçılarını yarınlara yönlendirenler de o büyükler olduklarına göre, örnek oluşları, yol gösterişleri, medyaları, basınları, daha da ne bileyim, bir sürü şunları bunlarıyla... Kitap sevgisini, gerçekte her zaman ve her yaşta en güzele, en aydınlığa, en gerçeğe durması gereken o sevgiyi çocuklara aktarmalarını beklediğimiz şimdinin olgun yaştaki okurları... Onlar nerdeler? Acaba onlar neler okumaktalar?

Yüreğim kırık: Alt kat salonunun merdivenlerinden aşağı yavaş yavaş inerken, giriş kapısında rastlayıp konuşmasına tanık olduğum çocukla bir kez daha karşı karşıya geliveriyorum. Bu kez yanında başka bir arkadaşı var. İçerde buluşmuş olmalı onunla da, yüksek sesle konuşuyor yine: "Benimle dalga geçti salak" diyor" İmza vermeye bile başlamamış Oktay Akbal. Masasına gittim, ismini okudum, ama kendisi yok ortalarda, daha erkenmiş. Gelecekmiş. Olsun, ben de bu arada Rıfat Ilgaz'dan bir kitap aldım. Ama imzalatmadım, çünkü ölmüş gitmiş adam, yazık oldu."

Bu kez dayanamadım. Yanımdan geçiyordu, kolundan hafifçe tutup durdurdum onu: "Konuşmana istemeden tanık oldum" dedim. "Beni bağışla. bak sana ne diyeceğim? Önce Rıfat Ilgaz'ın kitabını aldığın için kutlarım seni. Okuduğunda inan ki öylesine sevecek, sevineceksin ki, ondan imza alamadığının üzüntüsü hemencecik silinip gidecek. Zaten Rıfat Igaz da bunu isterdi sizlerden... Oktay Akbal'a gelince: Onu sakın kaçırma, kitabını da imzasını da bir an önce almaya bak. Ondan alacağın kitabı da hemen okumaya çalış. Yıllar sonra ne demek istediğimi daha iyi anlayacak, iyi ki o gün bırakıp gitmemişim, almışım şu kitabı, büsbütün gecikmeden imzasını da" diyeceksin. Yürüdüm gittim imza masasına doğru. •

20 Kasım 1993

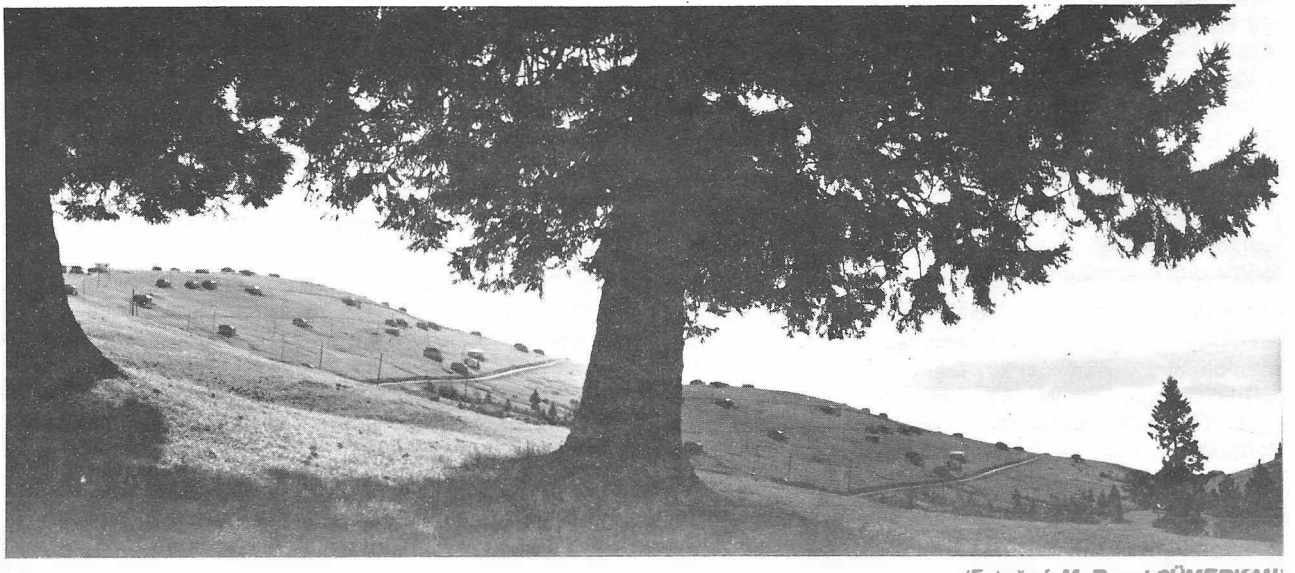

(Fotoğraf: M. Reşat SÜMERKAN)

çağın öykücüleri 2

1992'de **"çevre ve insan"** konusunda çocuklar ve gençler arasında düzenlenen ÇAĞIN ÖYKÜCÜLERİ yarışmasında ödül kazanan ve beğenilen öyküler kitap olarak yayımlandı. İstanbul'da faaliyet gösteren ÇAĞ MOBİLYA'nın finanse ettiği yarışmada dereceye giren 30 öykünün yer aldığı 160 sayfalık kitaba bir önsöz yazan firma yetkilisi **Mehmet Kabadayı** şunları söyledi:

"Biz, ÇAĞ MOBİLYA olarak, bilimsel ve teknolojik devrim çağını yaşayan insanlığı doğaya egemen olma tutkusu ve hırsının yarattığı çevre sorunlarını çözmede üstümüze düşen görevi vurgulamak amacıyla çocuklar ve gençler arasında yarışmalar düzenledik. İlkini 1991'de gerçekleştirdiğimiz yarışmada konumuz 'çevre, savaş ve insan'dı. 1992'deyse 'çevre ve insan' ana başlığı altında bütünüyle çevre sorunlarına yöneldik, amacımız çocukların ve gençlerin çevre duyarlılıklarına katkıda bulunmak, edebiyatımıza yeni yetenekler kazandırmaktır. Böylece, 'çocuklarımızdan emanet aldığımız dünyamızın' sorunlarının çözümüne el birliğiyle geçerli yollar gösterilebileceğine inanıyoruz. Bu amaca yönelik çabalara küçük de olsa bir katkıda bulunabildikse, bundan büyük mutluluk duyarız. Toplumun tüm duyarlı kesimlerini, çocukları, gençleri, yöneticileri, bilimadamlarını, işadamlarını çevre sorunlarını ortadan kaldırmada el ele vermeye çağırıyoruz. Bu dünya bizim... Ve bizim olduğu kadar da gelecek kuşakların."

Jüri üyeliklerini **Gülten Dayıoğlu**, **Reha Yalnızcık**, **Mustafa Ruhi Şirin**, Doç. Dr. **Tuncer Çelik**, **Mehmet Kabadayı** ve **Alâettin Bahçekapılı**'nın yaptığı Çağın Öykücüleri yarışmasına katılan bütün çocuklara / gençlere dağıtılacak ÇAĞIN ÖYKÜCÜLERİ 2 kitabının grafik - desenlerini **Ayda Kantar**, **Reha Yalnızcık** ve **Fatma Karga** yaptı. BRT Yayınları'nın öykü dizisinin 2. kitabı olarak yayımlanan yapıt, kuşe kâğıda renkli basıldı ve ödül töreninden fotoğraflara da yer verildi.

Firmadan yapılan açıklamada: "Adresi değişen yarışmacılar; kitabı, Çağ Mobilya, Ethemefendi, Şemsettin Günaltay Cad. No.: 268 Erenköy - İSTANBUL adresinden isteyebilir" denildi. ●

Sesin

Aziz Nesin

Bungun bunalımlı kapkaranlık bir sabahtı o gün
Güneşin karanlıklar saçtığı bir sabah
Telefondan duydum sesini taa uzaklardan
Seni düşünüyorum kaygılar içinde diyen
Günüm gecem yolum gözüm aydınlanıverdi birden

Nerde olsam o sesin benimledir hep
Çevremde uçuşup ötüşen muhabbet kuşlarıdır sesin
Uyurken uyanıkken rüzgarda yağmurda karda
Ne ben söyliyebiliyorum ne de sen
Ama her ne söylesek söyliyemediğimizi anlatıyor sesimiz

Boşuna kaygılanma sevgilim
Ölüm de aşk gibidir çünkü
Hiç bilinmez nerden ne zaman nasıl geleceği
İstemem ama bir bomba ya da kurşunla gelebilir
Senin bir yıldızlı gecede dünyama doğduğun gibi

Kaygılı sesinden başka neyim kalır geride
Bir de dahaca sana söyliyemediklerim
Ne özlem kalır ne acılar ne gözyaşı ne de anımsarım seni
Cıvıldaşsa da kuşlar başucumda artık duyamam
Günlerdir seni düşünüyorum diyen sesini

Teşvikiye
28 Şubat 1993

tirebolulu hüseyin avni bey

● Veysel Usta

YAŞAMI: Tirebolu'nun Kuruyemiş köyünde 1876 yılında doğan Hüseyin Avni Bey, Öksüzoğullarından Emir Bey'in oğludur. 1898 yılında Harp Okulu'na girmiş ve 1900 yılında mezun olmuştur. 1903 yılında Rumeli'de eşkıya takibinde bulunmuş, 1912-1913 yılları arasında Balkan Savaşına katılmış, I. Dünya savaşında Doğu Cephesinde bölük ve tabur komutanı olarak görev yapmıştır.

Savaştan sonra binbaşı rütbesiyle Giresun Askerlik Şubesi Başkanlığına atanmış, aynı zamanda Giresun kaymakamlığı görevini de yürütmüştür. Bu görevdeyken Giresun ve yöresindeki halkı Milli Mücadele için örgütlemiş ve Atatürk'ün izni ile oluşturulan iki alaydan birinin komutanlığına getirilmiştir. Hüseyin Avni Bey'in komutasındaki 42. Alay'a Ankara Hükümetinin emriyle, Sakarya'ya hareket talimatı verilmişse de emir değiştirilerek bu alay, Karadeniz Bölgesinde ayaklanan PONTUSçuların faaliyetlerini bastırmaka görevlendirilmiştir. (1) Bu görevin tamamlanmasından sonra Hüseyin Avni Bey aldığı yeni bir emir üzerine komuta ettiği 42. Alay ile birlikte Temmuz 1337 (1921) tarihinde Ankara üzerinden hareket ederek Sakarya'ya ulaşmıştır. 42. Alay savaşın en şiddetli bölgesinde, Mangaltepe'de kahramanca çarpışmış ve düşmanı ülke topraklarından atmak için var gücüyle savaşmıştır. (2) Hüseyin Avni Bey, 28 Ağustos 1921 tarihinde Haymana yakınlarında yaralanmıştır. Ve 4. Tümen 42. Alay 1. Tabur komutanı olarak Kurtuluş Savaşına katılmış bulunan Hüseyin Avni Bey 30 Ağustos 1921 tarihinde şehitlik mertebesine ulaşmıştır. (3)

Tirebolulu Alparslan, 1876 - 1921

Hüseyin Avni Bey, hizmetlerinden dolayı 1903 yılında 4. rütbeden Mecidiye, 1916 yılında 3 yıl kıdem zammı, aynı yıl Avusturya Hükümetinin 3. rütbeden mezuniyet nişanları ve 1926 yılında (ölümünden sonra) İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiştir. Şehit düştüğünde evli, çocuksuz olan Hüseyin Avni Bey, Fransızca bilmekteydi.

Eserleri: Hüseyin Avni Bey bir asker olmasına karşın Türk kültürü ve Türk dili ile yakından ilgilenmiştir. Konu ile ilgili araştırma ve incelemelerde bulunmuş, makalaleler yayımlamıştır. Halk kültürü konusunda yaptığı yöresel araştırmalarını "Trabzon ili Laz mı Türk mü" adlı eserinde toplamıştır. Bu kitap 1339 tarihinde Giresun'da Yeşil Yurt Matbaasında basılmıştır. Yazar, basılmış olan bu tek kitabında "Tirebolulu Alparslan" adını kullanmıştır. Eserde, Trabzon ve doğusunda kalan ilçelerinin dil, tarih, kültür, nüfus ve yaşayışları konusunda incelemeler yapılmış ve bir sonuca varılmaya çalışımıştır. Eserin yazılmasında izlenen üslubun, dönemin özellikleri gözönüne alındığında, bilimsel bir üslup olduğunu söyleyebiliriz. Saptamalar yerinde yapılmış, konu ile ilgili diğer bir çok eserden de yararlanılmıştır.

Eser daha sonra 30'lu yıllarında Giresun'da, günümüz alfabesine çevrilerek yeniden basılmıştır.

Hüseyin Avni Bey, Türk dili ve kültürü ile ilgili yazılarını dönemin önemli bir yayın organı olan "Türk Yurdu" dergisinde yayınlamıştır. Bu dergide yayımlanan makalelerini ve içeriklerini şöyle sıralayabiliriz.

1- Türkçenin Başına Gelenler, Gelmekte Olanlar, Tirebolulu Alparslan. Türk Yurdu, cilt: 1, yıl: 1327, s. 231-236.

Yazar bu makalede, Osmanlı devletinin kuruluşunda beylik dili olarak kullanılan Türkçenin zamanla hor görülmeye başlandığını, bilim ve sanat adamları tarafından Arapça ve Farsçaya ilgi gösterildiğini belirtmekte, atıl kalan Türkçenin benliğini kaybettiğini, bu nedenle de devletin zamanla ulus olma özelliğini yitirerek dağılma ve çöküş sürecine girildiğini vurgulamaktadır. Hatta son yıllarda bile bu tür yaklaşımların sürdüğünü, Anadolu'da bulunan bir çok Türkçe yer adının değiştirilerek yerlerine Arapça ve Farsça kelimelerin getirildiğini, bu durumun ulusu benliğinden uzaklaştıracağını örnekler vererek açıklamaktadır.

2- Türk Adı Araştırmalarından Ede Bali: Tirebolulu Alparslan, Türk Yurdu cilt: 4, yıl: 1329, s. 575-576.

Yazar bu makalede "Ede Bali" kelimesinin etimolojik kökenini araştırıp tartışıyor. Bu ismin, bu zamana kadar yanlış anlamlandırıldığını belirterek, bu tür köken araştırmalarında başvurulacak asıl kaynağın kültür tarihi olduğunu belirtmektedir. Kavramların, tarih içinde kullanılıp kullanılmadığını, kullanılmaşsa taşıdığı anlamı izlemek gerektiğini vurgulayarak, "Ede Bali" kelimesinin "Ede" ve "Bali" olarak iki Türkçe kelimeden meydana gelen bir bileşik kelime olduğunu kanıtlayarak makalesini bitirmiştir.

3- Kayı Han mı Kaya Han mı, Tirebolulu Alparslan, Türk Yurdu cilt: 8, yıl: 1331, s. 2547-2550.

Yazar bu makalesini; "Kayı" kelimesinin son zamanlarda "Kaya" şeklinde yazılmaya başlandığından sözederek bu yeni kullanım şeklinin yanlışlığını kanıtlama ve "Kayı" şeklindeki yazılışın doğruluğunu belirtme çabası üzerine oturtmuştur. "Kaya" olarak yazanların ileri sürdükleri gibi, kelimenin sonunda yeralan "y" harfinin Arapçadaki çekim eki olmadığını belirten yazar, bu kelimenin Türkçe kökenli olduğunu ve Arapça grameri ile açıklanamayacağını, zaten bu konuda daha bir çok yerleşik örnek bulunduğunu belirterek, savını doğrulamak için bir dizi sözcüğün kökünü ve çekimlerini vererek makalesini bitirmiştir.

4- Türk Bayramlarından Ot Göçü, Tirebolulu Alparslan Türk Yurdu, cilt: 7, yıl: 1915, s. 2632-2637.

Yazar bu makalede, özellikle Çepni Türklerinin yaşadığı Şalpazarı, Beşikdüzü, Eynesil, Görele veTirebolu yöresinde bugün hala bütün canlılığıyla yaşanmakta olan "Ot Göçünü" ele almakta ve bütün boyutlarıyla anlatmaktadır. Bu geleneğin yüzyıllardan beri süregelen bir Türk geleneği ve bayramı olduğunu vurgulayarak makalesini bitirmektedir.

DÜŞÜNCELERİ: Hüseyin Avni Bey, asker olmasına karşın, sadece kendi mesleğinin gerekleri ile yetinmeyip, ülke sorunlarını irdelemiş, araştırmış, sorgulamış ve kendince sonuçlar üretmiş biri olarak karşımıza çıkmaktadır. I. Meşrutiyet ile birlikte doğmuş bulunan Hüseyin Avni bey'in çocukluk ve öğrencilik yılları, II. Abdülhamit'in baskı dolu yönetimi altında geçti. Harbokulundan mezun olduktan sonra Rumeli'de eşkıya takibi ile görevlendirilen Hüseyin Avni Bey, aynı zamanda Osmanlı devletinin çözülme dönemi olan bu yıllarda kendini ülke sorunları konusunda bilgilenme zorunluluğunda hissetmiş ve bu yönde çaba harcamıştır. Trabzon ili Laz mı Türk mü? adlı eserinde, Osmanlı devletinin dağılmamsının altında yatan temel nedenin, imparatorluğun bünyesinde farklı etnik unsurlar barındırması, bunlar arasında ülke bütünlüğü için ortak bazı değerlerin oluşturulamamış olması ve ümmet toplumundan ulusal devlete geçilememiş olmasını göstermektedir. (4)

Mondros Mütarekesi hükümlerince işgal edelmiş bulunan ülkenin, düşman işgalinden kurtuluşunun Milli Mücadeleden geçtiğini iyi kavramış bulunan Hüseyin Avni Bey, bu inancını, Giresun halkını Milli Mücadele konusunda örgütlemekle hayata geçirmiştir. Bu davranışları Mustafa Kemal'in dikkatini çekmiş ve onu oluşturulmuş bulunan bir Alayın komutanlığına atamıştır. Hüseyin Avni Bey'in Giresun'daki Milli Mücadele çabaları edebiyatımıza da konu olmuştur. (5) Başında bulunduğu Alay ile bir süre, Doğu Karadeniz'de başkaldıran Pontusçu çetelere karşı etkin önlemler almakla görevlendirilmiş ve bu görevini de başarıyla gerçekleştirmiştir. Bu sürecin devamında Sakarya Savaşında şehit düşmüştür.

Hüseyin Avni Bey'in asıl üzerinde durulması gereken yönü, Türk dili ve kültürüne duyduğu ilgidir. Konu ile ilgili olarak kaleme aldığı makaleleri, döneminin en güçlü kalemlerinin yazı yazdığı "Türk Yurdu" dergisinde yayımlanma fırsatını bulabilmişti. Ülkenin kurtuluşu konusunda inandığı "Ulusal devlet" olgusunun kaynağını da, Türk dili konusundaki düşünce ve görüşleri oluşturmuş olmalıdır. Onun bu konudaki özgün görüşlerini, "Türkçenin Başına Gelenler, Gelmekte Olanlar" adlı makalesinden bütün açıklığıyla öğrenmek mümkündür. Sözkonusu makalede; Osmanlı devletinin kuruluşunda Türkçenin beylik dili olduğunu, resmi işlerin Türkçe yapıldığını belirten yazar, daha sonra dışarıdan gelerek devlet işlerine girenlerin zamanla Türkçeyi terkettiklerini, bilim ve sanat adamlarının Arapça ve Farsçayı yeğlediklerini, Türkçenin kullanılmamasından dolayı söylenişinin bozulduğunu belirtmekte ve Türkçe olduğu söylenilen yazılardaki Türk kokusunun ancak bağ ve eklerden anlaşılabilir hale geldiğini ifade etmektedir. Bu bozulma sürecinin devamında, Türkçe konuşanlar kaba, ve nezaket sahibi olarak değerlendirilmeye başlanmış, devlet kapıları Türklere kapanmış, Türk sözü kaba ve çirkin birtakım aşağılayıcı sözlerle birlikte anılmaya başlanmıştı. Bunun üzerine Türkler de, "Türküm" demeye sıkılır hale gelip kendilerini başka soylar arasında göstermeye başlamışlar ve giderek Türklük, belini doğrultamayacak bir yola girmiş, Türkler ve Türkçe bitmek kertesine gelmişti" diye ifade etmektedir.

Durumu bu şekilde saptadıktan sonra Hüseyin Avni Bey, Anadolu'daki bazı Türkçe yer adlarının değiştirilerek yerine Arapça ve Farsça adların verilmesinin tarihi bir yanlış olduğunu belirterek, yapılan değişikliklerin eski ve yeni durumlarını karşılaştırmaktadır. Özellikle "ova" ve "oba" ile biten bileşik isimlerin "Abâd" ile değiştirilmesinin, Türklükle bağdaşmayan bir davranış olduğunu belirttikten sonra, Karacaova'nın Karacaabâd, Akçaova'nın Akçaabâd, Çubukova'nın Çubukabâd, Boyova'nın Boyabâd yapılması gibi yanlışlarları örneklemektedir. Bununla birlikte, bazı Türkçe yer adlarının ise tamamen değiştirilerek yerlerine Arapça ve Farsça adlar verildiğini saptadıktan sonra, bu davranışın devam etmesi halinde gelecek yüzyıllarla bağların kopacağını, bir kaç yüzyıl sonra gelecek olanların kendilerine Türk değil Arap veya Fars diyeceklerini ifade etmektedir. Nitekim, yalnızca adlarından dolayı Türk olan Farabi ve İbni Sina'ya Arap denilmesinin bu yanlıştan kaynaklandığını belirttikten sonra, yapılan değişikliklerden örnekler vererek İn Bayırı'nın Muhacirin-i Cedid, Kara Çalılık'ın Rahmiye, Alan Düzü'nün Orhaniye, Çamurlu Boğaz'ın Mesudiye, olarak değiştirilmesinin ne denli yanlış bir davranış olduğunu vurgulamaktadır. Bu tür davranışların Osmanlı devletini özünden kopardığını ve kendisine yabancılaştırdığını düşünen Hüseyin Avni, çözülme ve dejenerasyonun da bu yabancılaşmadan kaynaklandığı kanısındadır. Kurtuluşun tek ve gerçek yolunun öze dönmek olduğunu, bu nedenle Türk kimliğinin belirgin hale getirilmesi gerektiğine inanan Hüseyin Avni Bey, bunun ilk ve vazgeçilmez yolunun, bir ulusun benliğinin vazgeçilmez ögesi olan dilin, yani Türkçenin, Arpça ve Farsça gibi yabancı dillerin, dolayısıyla da kültürlerin etkisinden kurtarılmasından geçtiğini vurgulamaktadır. Yazılarında da bu konuya özel bir önem veren Hüseyin Avni Bey, daha 1910'lu yıllarda; kâtip yerine yazan, âlim yerine bilen, mektup yerine yazak, millet yerine ulus, hamallık yerine arkacılık, kavim yerine budun, matbaa yerine başlık gibi öz Türkçe karşılıklar kullanmaktan çekinmemiştir.

1934 yılında çıkarılan soyadı kanunundan yaklaşık 25-30 yıl kadar önce bile yazılarında "Alparslan" soyadını kullanmış olması onun, dilin Türkçeleştirilmesi ve özgünleştirmesi konusunda gösterdiği titizliğin ve inancın katıksız bir ifadesi olsa gerektir.

Sonuç olarak Hüseyin Avni Bey'i, yaşadığı dönemde ülke sorunlarına ilgi duyan, çözüm yolları arayan, düşüncelerini basın - yayın aracılığıyla halkıyla paylaşmak isteyen, ulus olmanın temel koşulunun kendi kimliğini (dilini. kültürünü) iyi bilmek ve tanımaktan, onunla barışmaktan ve ortak değerler etrafında birleşmekten geçtiğine inanan aydın biri olarak tanımlayabiliriz. ●

Dipnotlar:

1- Karaibrahimoğlu, Sacit. Bütün yönleri ve kazalarıyla Giresun, Ankara, 1965, Doğuş matbası, 25 s.

2- A.g.e. 25 s.

3- Baycan, Em. Kur. Alb. Nusret. Türk İstiklal Harbinde Şehit Düşen subaylar. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, IV. c. Ankara, 1988 Türk Tarih Kurumu Matbaası, 680 s.

4- Tirebolulu Alparslan, Trabzon İli Laz mı Türk mü, Giresun 1337 Yeşil Yurt Matbaası, 2.s.

5- Rıza Nur'un Topal Osman Ağa için yazmış olduğu piyeste sözü edilen Hüseyin Avni Bey, Giresun'da Milli Mücadeleyi örgütleyen ve makalemize konu olan kurtuluş savaşı şehidi Tirebolulu Hüseyin Avni Bey'dir.

şarkısıydık rüzgârın

Neriman Calap

buğulu camlardaki sözcük
yüreğin kalemiyle yazılan
yaşamımdan geçip giderken güz
söylenmemiş şarkısıydık rüzgârın

inmedi bir ışık dünyamıza
bir yıldızın uzak yalnızlığından
dönüşmedi söze / yürekte çırpınışlar
gömütlerde kaldı özlem kuşları
dili tutulmuş suskunluğun

unutulanlardan geriye kalan
bitimsiz özlemlerin tutsağı
rüzgârdır acının dallarını sarsan
düşlerimiz yitik bir gece yıldızında
zamanı gecikmiş anlar yaşadıklarım

şiirler

Perihan Uysal

gitmeliyim

Boş bulundum seni sevdim
Eyleşemem yanında artık
Kar da yağdı üşürüm
Bulutlar almış başını gider
Yurtsuz yuvasız neyi özlesinler ki
Alıp başımı gitsem niye özleyesin ki
Ben öncesiz ben sana yabancı
Üşüyen ellerim ayaklarım
-Sevgim sımsıcak da olsa-
Yad gelir sana

Ne olur yanlış anlama eyleşemem
Unutayım sesini kokunu iyice
Ezberlemeden bakışlarını
Alışmadan gideyim

Boş bulundum yuvarlandım aşka
Ne olur yanlış anlama
Unufak olur yüreğim
Dayanamam ayrılıklara

Varsın el sallayanım olmasın
Gelme

kar yağdı

Ağardı saçları mor dağların
Göğe dargın büktü boynunu dağlar
Öğrendim beyazın kara yanını
Yoksun ya yaz bakışlım
Yüreğime kar yağdı

vitamin

• Fatma Gürel

Kahvaltı için herşey tamam işte. Ekmekler de kızardı, mis gibi koktu. Bu fırının ekmekleri çok güzel, beyaz bir sünger sanki. Akşamdan kalmış olsa bile bayatlamıyor.

Çay demlenmiş mi bak. Ohh... Çay kokusu sabah kokusu. Çaydanlığı sabah ilk kalkan ateşe koyduğundan eşin çoktan yapmış bu işi.

İlaç dolabına bir kez daha mı bakacaksın? Az önce baktın yoktu. Olsun, bir kez daha mı? İşte bak yine yok. Buraya koymadın ki. Peki ama nerede? Akşam dönüşü düşün. Köşedeki eczaneden diş macunu, yara bandı ve vitaminleri aldın. Başka? Başka yok. Tansiyon ilacın henüz bitmedi. Kutu yarı bile değil. Ama son günlerde bu vitamin saplantısı başlayalı eczaneye her girişinde bir kutu vitamin alıyorsun.

Çayını koy artık geç kalıyorsun.

Senin gibi okumuş yazmış biri bunu yaparsa başkaları ne yapmaz. Fazladan alınan vitaminin vücutta depo edilmediğini biliyorsun. Ayrıca, belki düzensiz besleniyorsun ama yetersiz sayılmaz ki.

"Bi-li-yor-um". Öyleyse?..

İşte kapıcı gazeteleri getirdi. Neyse eşin çayları dolduruyor hem sana hem kendine. İyi bir kahvaltı vitamin haplarından daha iyi değil mi? Tuzu alınmış beyaz peynir, sıcak ekmeğin üstüne sürülmüş biraz tereyağ çok değil çoğu sana yasak-reçel,... Son günlerde bunların yetmediğini düşünüyorsun. Bir şeylere daha gereksinme duyuyorsun. Ek birşeylere ... İçimde benimle birlikte benim yanımda çarpışacak, sağlığımı ve bedenimi koruyacak bir şeyler daha olmalı diyorsun. Peki ama neye karşı bu önlemler? Ne için kuşanıyorsun bu silahları?

"Nelere desene. Öyle çok şey var ki, duyabilen, düşünebilen insanı etkileyecek. Hepsi birden onu hedefliyor sanki. Saldırıyor, rahatsız ediyor. Parmak uçlarından, gözlerinden, burun deliklerinden girip hücrelerine ulaşıyor. Vücudunu sarsıyor, sağlığını bozuyor."

Yorgunluk ve bıkkınlık başladı desene. Bu kötü. Ama yaşam bir bütün, zorluklar da olacak güzelliklerin yanında . Vücudun sandığından daha dayanıklı inan. Vitamine boşver, iyi şeyler düşünmeğe çalış. Bu gün herşey yolunda, sakin bir gün olacak. Kimi zaman biri, kimi zaman birkaçı birden üstüne gelen o küçük küçük şeyler bugün olmayacak.

Keklenmedik terslikler, hak tanımaz insanlar yok bugün.

Bencil yöneticiler yok, sözünde durmayan satıcılar, para ödemeyen müşteriler, sorumsuz işçiler... hiçbiri karşına çıkmayacak. Sonra gürültü, pislik, düzensizlik yok. Çamur da yok. Tansiyonun yirmilere fırlamayacak.

Hadi çayını karıştır, yağını sür. Bak eşin kahvaltısını bitirdi bile gazete okuyor. Sen de başlıklara bakabilirsin. Artık kanıksanmış karanlık manşetler. Bozulan ekonomi, kötü giden dış ilişkiler, başkanların konuşmaları...

"Kahretsin. Nerde şu vitamin kutusu."

Telefon etajerine, mutfak tezgâhının üstüne demin bakmadın mı? Telefona kadar gitmişken saçlarına da bir göz at aynada. Bu kez biraz fazla mı kesti bu adam? Onca tenbih ettin, yine bildiğini okudu. Senin isteğine kulak vermedi sanki mesleğinin doruğunda çok şey bilirmiş gibi sanki sıradan bir berber değilmiş gibi. Sinirlenme kökü sende, üstelik daha genç göstermiyor mu? Dün asansörde söylenenleri düşünsene. "Gittikçe gençleşiyorsunuz, bunun sırrını bize de söyleseniz". Bu söz gerçek bir gözlemi mi yoksa o anda akla gelivermiş alışılmış iltifatlardan birisi mi? Hadi artık bırak dolaşmayı, otur. Eşin gazetedeki yazıların çoğunu okudu bile. Sen vitamin kutusu aramaktan daha doğru dürüst kahvaltı bile edemedin. Vitaminden mucizeler bekleme, Nedir bu saplantı.

"Hayır bu bir saplantı değil, bir sarılma. Yardım istemek, destek aramak."

Eşin az sonra seninle çıkacak.

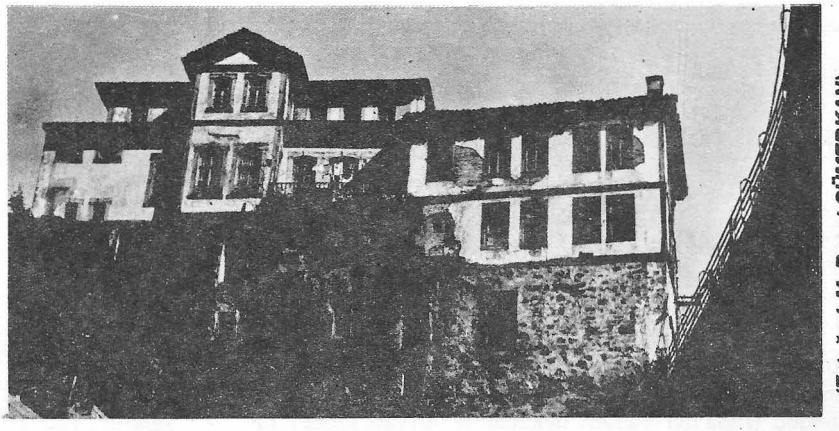

(Fotoğraf: M. Reşat SÜMERKAN)

Karanlık basıncaya kadar o da bir yerlerde birşeylerle uğraşacak. Onun da sorunları var. Belki -belki fazla- bir şeyler onun istediği gibi gitmeyecek, sinirlenecek, üzülecek. Bir şeyler onu da rahatsız edecek. Bak o senin gib vitamin peşine düşüyor mu? Neden öyle alay eder gibi gülümsedin?

"O sigara içiyor. Sigara da bir sarılma. Hele onun gibi otuzbeş yaşından sonra başlarsa insan? Tıpkı benim vitaminlerim gibi, hatta daha kötüsü."

Yaşadığın ortamın, karşılaştığın davranışların seni iki kat yorup yıpratmasından korkuyorsun. Hastalansam güvence adına yapılmış neyim var benim diyorsun. Yıllardan beri süren çabaların sonunda, bir yıl sonrası bile karanlık, Bedenimi korumalıyım, henüz bir çöküş yok ama onu korumak zorundayım diyorsun.

Herşeyin yerli yerinde olduğu, insanların doğru değerleri tuttuğu bir toplumda yaşasan bu derece yıpranmayacak olduğunu düşünüyorsun. Bu biraz kendi elinde. Daha iyimser ol. Hoşgürülü ol, sakın ol. Geniş ol... Boşver. Boşveremiyorsun en büyük kusurun bu,..

"Peki ama bu bir erdem değil mi?"

Dün bankada sinirlenmenin ne gereği vardı sanki. O adam köpeklik ediyor, etsin. Geçmiş bir masanın arkasına, kendini bir şey sanıyor. Sansın. Görevini hem tam yapmıyor, hem ukalalık ediyor. Böyle birisini ilk kez mi görüyorsun? O adam gözündeki at gözlükleri ile daha fazlasını göremez. Asıl o gözlükleri takanları bulmalı ki... Neyse ona dersini verdin ama, tansiyonun sıcak bir dalga gibi ayaklarından başına doğru gelip şrak diye çarptığını duydum. Sendeledin. Fakat önlemini almıştın çabuk söndü geçti.

Bugün orada işin yok. Hep iyi şeyler düşün. Bugün iyi şeyler olabilir. Beklenmedik bir pirim, bir satış, bir telefon, sevdiğin insanların arayışı.. Okuman gerekenleri okuyacaksın, yazman gerekenleri yazacaksın. İmzalar atacaksın. Belki öğle tatilinde bir arkadaşınla dışarda bir yemek... Hava raporunu dinlemedin mi akşam, açık, yirmi bir derece, yaz hâlâ sürüyor.

Son yıllarda işten fırsat bulup doğru dürüst bir tatil yapamadın. Sen bulsan, eşinin işi uygun olmadı. Şimdi üç beş günlük bir gezi sana iyi gelecek. karadeniz kıyılarına yahut Akçay'a, Fethiye'ye.. Birkaç gün için herşeyi üstünden silkeleyip gitmelisin.

"Çocuklar ne olacak? Okul zamanı olmasa bu iyi olurdu".

Eşin soruyor.

- Ne arıyorsun sen deminden beri?

- Vitamin kutusunu bulamıyorum.

- Yere düşmüş ben buzdolabının üstüne koydum.

Buz dolabının üstüne baksana.

"Hayret demin bakmadım mı ben buraya".

İşte buldun rahatladın, zevkle çıkarıyorsun kutudan.

Küçük kahverengi top midene iniyor. Az sonra eriyip vücuduna katılacak. Gürültüye, çamura, pisliğe, içindeki güzel duygulara ölüm saçan çevreye, saygısızlara, bencil yöneticilere, sözünün bir değeri olmayanlara, sorumluluğu tanımayanlara, zevklerini asla inceltememişlere, karşılıksız çeklere ve daha bunlar gibi bir sürü şeye gün boyu dayanmaya çalışan bedenine güç verecek, direnç verecek.

Ona güveniyorsun. ●

fontamara

● Nadir Gezer

"Aydınlığa Yürüyenler"i yazmaya başlamadan önce Tonguç ve Köy Enstitüleri üzerinde araştırmalara başlamıştım. Türk eğitim tarihine damgasını vurmuş olan Tonguç Baba'nın yaşam öyküsünde İtalyan yazarı Ignazio Silone'nin "Fontamara" adlı yapıtının ayrı bir yeri olduğun görmüştüm. Tonguç Baba'nın Anadolu'yu aydınlığa taşıyan geceli gündüzlü bitmez tükenmez çabaları karşısında şapkalarını çıkarıp önünde saygı duruşunda durması gerekenler, ne yazık ki onu ipe sapa gelmez suçlamalarla karalamaya başlamışlardı. Biricik amaçları. onun toplumda kazanmış olduğu saygınlığı yıpratmaktı. Onun Köy Enstitüleri gibi büyük yapıtının karşısında aşağılık duygusunu bir türlü yenemeyenler, ona saldırmak için neden "Fontamara"ya sığınmışlardı? Gerçekten çok ilginç bir konuydu bu!... Bu kitabı mutlaka bulmak ve okumak istiyordum. Ama ne yazık ki kitabı bulup okuyamamıştım...

1993 haziranının son günleriydi. Bursa'daki Sönmez Sarayı'nın giriş katından üç kat toprak altına inilince o katta sıra sıra eski ve yeni kitap satan kitabevleri vardı. O günlerde hemen hemen her gün o kata uğramaya başladım. Emekli öğretmen Fahrettin Özcan'ın Özge Kitabevi'nde hem yeni yapıtlar hem de kullanılmış eskileri bulunuyordu. Aradığım kitapları bulabiliyordum orada. Yolum yine oraya düşmüştü işte! Toprak altına üç kat inince nem oranı artıyor, solunum güçleşiyordu. Yine de oraya uğramadan yapamıyordum. Fahrettin öğretmenin dost sıcak devinimleri beni ona çekiyordu. Onun kitabevine girdim mi yeni ve eski kitaplar yüzüme gülümsüyordu. Doğrusu kimi kitap ederleri de devede kulaktı. İşte yine böylesi ucuz mu ucuz bir tezgâhın önündeydim. Kitaplar gözlerimin önünden geçiyordu. Birden "Fontamara" adı titreşiverdi gözlerimin önünde. Kırmızı ve sarı renklerin oluşturduğu kapağın ortasına iri harflerle romanın adı oturtulmuştu. Romanı görüverince coşkulandım ve hemen kitaba sarıldım. Varlık yayınlarının küçük boy kitaplarındandı.

İşte yine Varlık yayınları sorunumu çözmüştü. Sayın Yaşar Nabi Nayır'ın ulusal aydınlanmada üstün bir yeri vardı. Bir yandan Milli Eğitim Bakanı Sayın Hasan Âli Yücel'in bakanlığı süresince oluşturduğu çeviriler, bir yandan da Yaşar Nabi'nin ucuz cep kitapları bize ulusal aydınlanmanın yolunu açmıştı. Atatürk devrimlerine ve Cumhuriyet'in temel ilkelerine, bu iki insan da gönül dolusu sevgiyle bağlıydılar. Hasan Âli Yücel, Köy Enstitülerinin kuruluşunda ve gelişmesinde Tonguç'a hep destek olmuştu. Yaşar Nabi ise gerçek bir aydının ve ülke sever bir insanın yapması gereken devinimleri benimsemiş, Köy Enstitülerinin Anadolu'nun aydınlanmasında üstlenebileceği sorumluluğu çok iyi kavramış aydın bir insandı. Yalnız bunu kavramakla kalmamış, olanakları ölçüsünde bu aydınlanmanın köye taşınmasında elinden gelen yardımı esirgememiştir. Köy Enstitülerinde oluşmuş olan yeni bir yazın anlayışını ülke geneline yayılması için yayınevinin bütün olanaklarını kullanmıştır.

Ülke genelinde böyle bir hava eserken kimi aydınlar nasıl bir tutum içindeydiler? Taa milletvekilliği gibi, Milli Eğitim Bakanlığı gibi yüce bir yere ulaşmış kimilerinin Köy Enstitülerrine ve Tonguç'a karşı tutumları nasıldı? Nasıl olacak, onlar da içine düştükleri kıskançlığın ve aşağılık duygusunun sarmalında kan kusuyorlardı. Olanca çabalarına karşın büyük eğitkenimiz Tonguç'u suçlayıcı bir ip ucu elde edemeyince, onun Enstitülerde çok önem verdiği kitaplara saldırmaya başladılar. İşte "Fontamara" da bunlardan biriydi!... Çok çalışkan bir öğretmen olan İzzet Palamar'a bu yapıtı armağan olarak vermesi yeterli bir suç unsuruydu işte!... Çok mu çok milliyetçiler öğretmenin kilitli dolabını kırarak elde etmişlerdi o kitabı. Bu bile onlar için yeterli bir yüz karasıydı. Öylesi bir "kara"ya aldıran mı vardı... Tonguç bütün onurluluğuyla dimdik ayakta dururken, onlar "Fontamara"dan aldıkları tümcelerle ona saldırıyorlardı. O ise Danıştay'da yaptığı savunmasında "Milli Eğitim Bakanlığı mevkiine kadar yükselmiş bir kimsenin 'Fontamara' gibi herhangi bir kitabın sayfalarından çıkarılacak maksadı takdir edemeyişi hüzün ve esefle karşılanacak bir keyfiyettir" diyordu. Hem de kimseye karşı boyun büküp bel kırmadan, Tonguç kişiliğine yakışır bir tavırla yapıyordu bunu. Ellerine geçirdikleri devlet erkini onun gibi Anadolu'yu aydınlatmaya yönelecek değillerdi ya... CHP, 1946'dan 1950'ye dek geçen süreci çok kötü kullanmıştı. O yılların iki Milli Eğitim Bakanı vardı. Biri Reşat Şemsettin Sirer'di, öbürü de Tahsin Banguoğlu... Bu iki siyaset adamı için, Tonguç adı geçen savunmasında şöyle demişti: "Reşat Şemsettin Sirer ile Tahsin Banguoğlu yıllardan beri Milli Eğitim Bakanı olmak ihtirası ile yanıp tutuşan haris, anormal kitap ve fikir hürriyeti düşmanı politikacılardır."

İşte böylesi iki Bakan bir yandan Köy Enstitülerine karşı diş bilerken bir yandan da büyük eğitken Tonguç'la uğraşıyorlardı. Peki ama "Fontamara" da ne vardı ki Tonguç'a saldırmak için o kitaba saldırmışlardı. Kitabın yazarı bir İtalyan'dı. Solcu bir yazardı. Ayrıca "Fontamara"da yazar köyün bütünün ele alarak romanını oluşturmuştu. Köyün adı da Fontamara'ydı. 1930'lu yılların faşizm acımasızlığının bütün öğeleri yer almıştı bu yapıtta... Ro-

manda, köy ve köy insanından kopuk aydınlar (!) köylülerle hiçbir konuda anlaşamıyorlardı. Dilleriyle, çarpık düşünceleriyle köylülere tamamen yabancı insanlardı. Ayrıca onlardan yana görünüp de onlara karşı olan ya bir siyaset adamıydı, ya da bir aydın... Eğer onlara birer aydın denebilirlerse.. Türkiye siyasetçileri "Fontamara"nın satırları arasında kendi acımasızlıklarını buluyorlardı. Yapıtta adı geçen tipler ülke gerçeklerinden habersizdiler. Kendilerinden başkasını düşünmeyen çıkarcı aydın tipleriydi bunlar. Ellerine geçirdikleri devlet erkini kendi çıkarları için kullanmada üstün yetenekliydiler... Din adamları, aydınlar ve siyaset adamları büyük çoğunluğu halktan kopuk insanlardır. Ve köylüler böylesi sorumsuz insanların korkunç baskısı altında ezilmektedirler. Topraksızdır köylüler, yoksuldurlar... Bir kaç çizik tarlalarına belediye başkanı el atmıştır. Emniyetçisi, noteri, avukatı, papazı ... hepsi onun yanındadır. anlaşılması güç bir dil kullanırlar köylülere karşı... Köyü besleyen su ikiye bölünecektir, ama nasıl? Bölüşme "üç çeyrek ve üç çeyrek" ve "lustra" süresince başkanın topraklarına akacaktır su! Lustro tam tamına beş yıllık bir süreyi içermektedir. Bu süreyi köylüler bir türlü anlayamazlar. Hele "üç çeyrek ve üç çeyrek" bölüşme ise köylüleri tam bir kazıklamadır. Fontarama'ya yakın bir göl kurutulmuştur ama köylülere bir çizik toprak bile düşmemiştir. Eh siyaset adamları böylesi bir romanın satırları arasında kendilerini buldukça kime saldıracaklardı? Saldıracakları kişi de köylüleri aydınlat-ma savaşımı veren Tonguç Baba'ydı işte!...

Romanın güzel ve onurlu kızı Elvira'yla onun çok sevdiği Berardo'dan da birkaç satırla söz edelim. Berardo delicesine sevdiği Elvira'ya topraksızlığı nedeniyle sevgisini ileternemektedir. Topraksız köylüye evlilik de yasaktır. Toprak diye diye her gün öldürüseye çalışır. Ne para biriktirebilir, ne de bir çizik toprak edinebilir. Güçlü ve kuvvetlidir. Sonunda başını alır, Roma'ya çeker gider. Orada çalışıp para kazanacak, toprak alacak, sonra da Elvira'sına kavuşacaktır. Başına gelmedik kalmaz. Elvira yatağa düşer ve ölür. Berardo da uyduruk suçlamalarla Mussolini karakoluna düşer. Oradan ölüm haberi gelir Fontamara'ya...

Tonguç gibi gerçekçi bir insanın "Fontamara" gibi gerçekçi bir romana eğilmesi son kerte doğal değil mi? Ama yüreklerinde yalnızca kendi çıkarlarının ateşi yananlar Tonguç gibi üstün yapılı bir insanı anlayamazlar... •

çernobil

Hasan Akarsu

Kansere yenilmişler!
Erken gidişleri Çernobil'den

Ölümü bekleyen
Çocukları düşünüyorsun
Kuşlar kaçıyor Karadeniz'den

Yaşanası kıyılarında
Arılar konuyor yine
Pürenlerin çiçeklerine
Ballarının kokusunu
Alıyorsun şimdiden.

uyarı

Subutay Hikmet

Karanlıklar yüreğini sarmışsa
Sevmiyor musun kimseyi
Kendinden başka
Ayağını kaldır
Şiiri çiğniyorsun

Düşekalka
Demokrasi
Büyüyor
Düşekalka
Vücudunda işkence izleri
Bileklerinde halka

Generalin Yaş Günü
Biz zaten asker doğarız
İyi ki doğdun savaş

Tanım
Sürekli sevilmeye muhtaç
Nurlu bir çocuk yüzüdür aşk

dalgıç

İlyas Tunç

ey batık aşkların
İncinmiş boynu
yitik inciler
onun yalnızlığı
eski bir vurgundur
bir sünger gibi
okşayıp suyunu
uçurur ansızın
yumuşacık soluğunu
ey yontular, tanrıçalar
sonrasız derinlik ey
koruyun onu...

diyor ki ben
sığda kalmaktan
unutur oldum
insan olduğumu

yolumuzu aydınlatanlar

● Mehmet Cimi

Mehmet Başaran'ın: "Köy Enstitülerinde yükselen her yapıda, uğuldayan her derslikte, sürülüp ekilen her tarlada, soluğunun sıcaklığı duyulan bir yönetici" (1) diye tanımladığı Ferit Oğuz Bayır, geride bıraktığı 43 yıllık güzel işlerin onuru, erinci bir yana, kendini çağından sorumlu tutan bir kişi olarak bugün bunlara yenilerini(2) katmanın kıvancıyla Foça'da yaşamını sürdürmektedir.

O, Simav'ın Bayır köyünde yaşama ilk adımını (doğ. 1899) atıp, ciğerlerine dolan havanın etkisiyle çıkardığı seste 'halkın yararına olan her güzel işte, bundan böyle ben de varım' demişti sanki

Çocukluk ve gençlik yılları Edirne'de geçti. babasının Bayır köyünden getirdiği iğde ve cevizin tadını unutamadığı gibi, asıl onun unutamadığı ve yaşam boyu da hep öyle içinde yazılı kalacak olan Balkan Savaşı'yla, 1. Dünya Savaşı'nın yıkım ve bozgun acısıydı.

1. Dünya Savaşı tüm korkunçluğuyla sürerken Edirne Öğretmen Okulundaydı. Öğretmenlerinden Rıdvan Nafiz'in tutuşturduğu vatan sevgisiyle dolu doluydu.

Bir ara Anafartalar direnişini göğüsleyen kumandan Mustafa Kemal'i gördü. Ayşekadın caddesinde doru bir atın üstündeydi. Onu oradan geçerken alkışlamakla kalmayıp, bir de öğretmen okulunun konferans salonunda dinleme mutluluğuna erdi. Böylece Çanakkale Savaşı'nın önemiyle, Türk askerinin başarısına ilişkin bu konuşmayı; Rıdvan Nafiz'in söyledikleriyle bütünleştirip, daha bir anlam kazanmıştı belleğinde.

1920 Haziran'ında öğretmen olmuştu ama nerede ve nasıl çalışacaktı? Çocukluğunun ve gençliğinin geçtiği yerler elden gitmiş, oralar savaşta yengi almış uluslara bırakılmıştı. Durum böyleyken kalemle nasıl iş başı yapacaktı? Bu koşullarda iş başının önce silaha davranmaktan geçtiğini kavramakta gecikmedi.

Trakya Kuvayi Milliye Komutanı Binbaşı Filibeli Rüştü Bey'e bağlı Çolak Sabri Çete'sinde görev aldı. Başarılar gösterdi. Elde olmayarak tutsak da düştü. Yaşamın inişini, yokuşunu tanımaya çalıştı yakından.

Neden sonra öğretmenliğe başlamak için İstanbul Maarif Nezaretine başvurduğunda Anadolu'da Mustafa Kemal'in her meslekten insana gereksinimi olduğu duyumuyla karşılaştı. Bu kez sırt çantasını omuzladığı gibi, İnebolu'ya cephane götüren vapurun yolunu tuttu. Yiyecek, giyecek gereksinimi yanında kitaplarının ağırlığı 18 kilogramdı. İnebolu, Çankırı üzerinden Ankara'ya ulaştı. Kitaplarını önceden tanıdığı bir arkadaşa savaş sonunda almak umuduyla orada bırakıp, ver elini Konya Talimgâhı dedi. Bu yolculuk Ferit Oğuz Bayır'a Anadolu'yu ve Anadolu insanını yakından tanıma olanağını verdi.

1923'te terhis olunca asıl işi, uğraşı olacak olan öğretmenliğe başlayacaktı.

Foça Erkek Numune Okulu'ndaydı gayri o. Ne ki bu okuldaki öğretmenlerden bir tek Ferit Oğuz, öğretmen okulu çıkışlı, öbürleriyse medrese eğitiminden geçmiş sarıklılardı. Dünyayı ve olayları algılamalarındaki durum, somut olarak hemen seziliveriyordu. Öğretmen Okulu'ndayken kitapla yakından tanışmıştı ya, yeni baştan kitaba verdi kendini.

Emile Zola'nın Hakikat'ı işte elindeydi. Romanın kahramanı Mark'ın söyledikleri karşısında irkilip, 'Karamsarlığa yer verme yaşamında Ferit. Her zaman her yerde çetindir eğitimcinin işi. Aydınlığa çıkan yola taş döşemeye devam!' deyip, gelecek günlere daha dirençli ve bilenmiş olmaya çağırıyordu kendini.

Müfettiş olarak Aydın, Balıkesir, İzmir okullarının denetleme görevini başarıyla sürdürdü. Cumhuriyet'in 10. yılında Kültür Bakanlığınca Sadri Ertem'in de bulunduğu gezici eğitim sergisinde yerini aldı. Yaklaşık ay sürecek olan bu sergi günlerinde Tonguç'un Ferit Oğuz Bayır'ı bir güzel tanımış olması ona: "yol arkadaşı" sıfatını takmasıyla kalmayıp, daha sonraki yıllarda destanlık işlerin kotarılmasında Tonguç'un yanı başında ve hep omuz omuza görecektik onu.

Eğitmen yetiştirme uygulamasına geçildiğinde Edirne - Karaağaç, İzmir - Kızılçullu, Manisa - Horozköy'de gene en önde o vardı. Eğitmen yetiştirme işinin ülkemiz bünyesine uygunluğu, kursu açanları gönendirmekle kalmayıp, bu durum onları daha büyük atılımlara (Köy Enstitülerine) geçmeye zorlayacaktı. İşe Tonguç'un: "Köyün kenarına münevver insanın mezar taşları dikilmedikçe, bu işler kökünden çözümlenmez" ilkesinden yola çıkılacaktı. Ferit Oğuz Bayır hakkındaki yargısını da daha sonraki yıllarda: "... Ömrü boyunca geceyi gündüze katarak, İlköğretimle, öğretmen yetiştirme işinin gelişmesine hizmet eden, bu uğurda her türlü özveriyi göze alan, daima olumlu (müsbet) düşünen ve ileri fikirlere bağlı bir arkadaş..." diye dile getirecekti.

Ferit Oğuz bayır, için çalışma saatle sınırlı değildi hiç. Tonguç, ister Ankara'da olsun, ister görev gereği uzakta olsun, gözü hiç bir zaman arkada kalmaz, işler tıkır tıkır yürütülürdü. Köy Enstitüleri hareketi gerçek bir eğitim seferberliği, bu seferberlikte Ferit Oğuz Bayır, adsız bir neferdi.

Ocak tütürme coşkusuyla 1941'de Hasanoğlan'da kazmaya sarılan bu güzel insanın, yıllar sonra aynı yerde ocak söndürücülerle karşı karşıya geleceğini önceden kim bilebilirdi?

Köyün canlanmasını, köylünün uyanmasını içine sin-

diremeyen Kazım Karabekir başkanlığındaki Şemsettin Günaltay, Feridun Fikri Düşünsel, Kemal Cemal'den oluşan heyet, 1946'da Hasanoğlan'a ulaşmıştı bile. Otuboku ileri sürüp, ocak karatma çabası içindeydiler. Üstelik bu heyetin iki dudak arasından çıkaracağı evet ya da hayır'ı bekler durumdaydı tepedekiler. Heyetin yanında çağrısız bulunan Ferit Oğuz Bayır'ın can telinden bir şeyler koparılıyordu sanki... O anda usundan neler geçti neler? 1941'deki bozkırdan ibaret kupkuru Hasanoğlan'la bugün yamaçları bile gömgök yeşile bürünmüş Hasanoğlan arasındaki olağanüstü durumu bilmeyen ya da görmeyenlere nasıl sessiz kalabilirdi? Heyete dönerek sesini yükseltti:

"Yaz demeden, kış demeden, geceyi gündüze katarak; buraları alınteri, bigileriyle yoğuranlara ulusal duygularının, kültürlerinin gelişmediğini söyleyenler bir gün onlar gibi bir aşkla sevmişler midir toprağı?" deyiverdi.

Ülkemizde yaşamöyküsü türü yapıtlar, çoğunlukla kişi yaşamdan elini ayağını çektikten sonra ortaya çıkarılmaktadır. Oysa bu tür yapıtlar kişi yaşamdayken yayımlandığında sözü edilene gönenç verdiği gibi, çalışmakta olan nicelerini de özendirir.

Aydınlanma yolunun bu sağlam yolcusunu yaşarken tanımak, bizler için bir mutlu kazanımdır. Onu daha iyi öğrenip kavramak için Mehmet Başaran'ın "Aydınlanma Yolunda" (Eğitim Emekçisi Ferit Oğuz Bayır) adlı yapıtını alıp elimize hem gözümüze, hem gönlümüze emzire emzire bir güzel okumalıyız derken, yaşamöyküsü türü yapıtların en az yer aldığı ülkemizde bizlere böylesine güzel, öğretici bir yapıt sunan Başaran'ın elini sıkmayı görev bilirim.

(1) Aydınlanma Yolunda (Eğitim Emekçisi Ferit Oğuz Bayır), 1993, Kartal Belediyesi Kültür Yayınları.
(2) Ferit Oğuz Bayır Düşün ve Sanat Ödülü nedeniyle, Köy Enstitülerinin kuruluş tarihi olan her 17 Nisan'da ödül sahipleri ve Köy Enstitülerine gönül verenlerle mutluluğu birlikte bölüşme çabası. ●

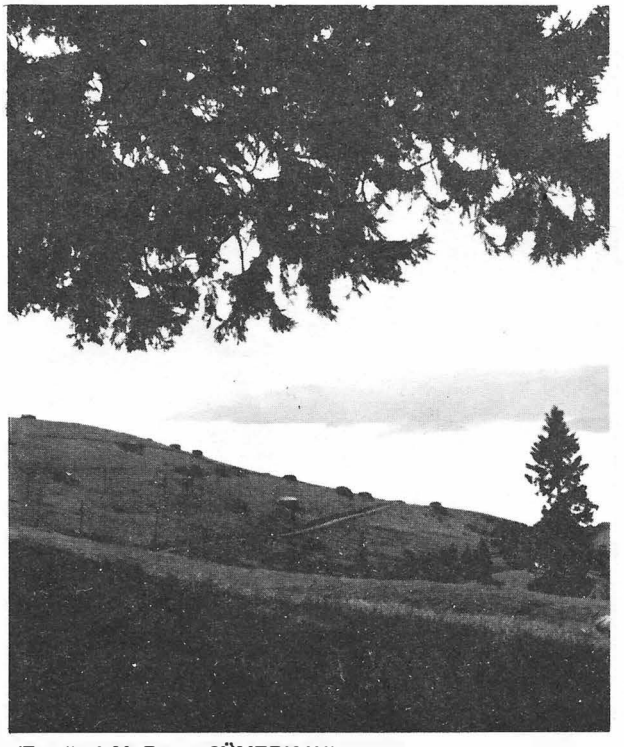

*(Fotoğraf: **M. Reşat SÜMERKAN**)*

şiirler

İbrahim Yıldız

derin sürülmüş toprağın ekinleri

keşke güneşe gitseydik

Seni yalnızlığımda aradım şiir
çimenler üstünde
ilkin memelerine uzandım
bulamadım kalçalarını
dudaklarımız birleşiverdi yelde

Mantık soğuk su döktü üstümüze

ışığın tohumu

Hep akan ırmaklara baktık
uzayan ağaçlara
yuva yapan kuşlara baktık
yem taşıyan karıncalara

Herkes durdu yokuşun dibinde
karanlık uzadıkça uzadı
insanı aradık acının eşiğinde
bir yangında yıkandık
kırılınca ışıklar umudun yüreğine uzandık

yazın dersi

Nazım okyanuslar gibiydi
Dağlarca dağlar gibi
Hasretinden Prangalar Eskittim

Ahmed Arif'in değil miydi
Bildin mi öğretmenim
Bilmedim mi

-Kanada Günlüğü'nden-

gece tutsağı

Engin Aşkın

Dalgın ellerindedir yağmurların
Saklanır mısralara kaçar mısralardan
Bir hüzün gülünden anıların kopardığı
Hırçın bir dirençtir usanmış yasaklardan

Kaç devrim büyüttü o gizem bahçesinde
Bir yılgın bulutun geceyle gizlediği
Kıpırdar uğultusu kayaların diplerinde
Bir güz gülüydü yenilginin sezdiği

Denize yönelir bilincin her yönünden
Devirir yılgınlığı önüne namluların
Kuşanır geceden dalgaların yazgısında
Tüm yalnızlığında o uzak avluların

vedat güler şiir ödülü katılım koşulları

Ozan **Vedat Güler**'in anısını yaşatmak, Türk edebiyatına yeni adlar ve yapıtlar kazandırmak, şiiri gündemde tutmak amacıyla **Ordu Sanatevi** (ORSEV) tarafından düzenlenen **Vedat Güler Şiir Ödülü**'nün sekizincisi 1994 yılında verilecektir.

Ödüle katılma koşulları:

1) Ödüle Nisan 1993 - Şubat 1994 tarihleri arasında yayımlanan şiir kitaplarıyla, kitap oylumunda basıma hazır şiir dosyaları kabul edilecektir.

2) Ödüle katılan kitaplarda 1. basım koşulu aranacaktır.

3) Ödüle katılan dosyalarda gerçek ad kullanılacaktır; dosya sahibi edebiyat dünyasında takma ad kullanıyorsa bunu belirtecektir.

4) 6 (altı) nüsha olarak gönderilecek kitap ya da dosyalara aynı sayıda kısa özgeçmiş ve 1 adet katılım yazısı eklenecektir.

5) Dosyalar makine yazısı ile yazılmış ya da makine yazısından çok iyi okunabilir fotokopi ile çoğaltılmış olacaktır.

6) Ödül Seçici Kurulu: **Mehmet Yaşar Bilen** (eleştirmen), **Ahmet Özer** (şair), **Nalm Tirali** (öykü yazarı), **Öner Yağcı** (roman yazarı), **Durcan Yaşacan** (öykü yazarı).

Ödül sekreteri: **İbrahim Dizman**.

7) Dosya ya da kitaplar en geç **1 Mart 1994** tarihinde **"İbrahim Dizman, P.K. 106, 52002 ORDU"** adresine gönderilmiş olacaktır.

8) Ödüle katılan dosya ya da yapıtlar geri verilmeyecektir.

9) Ödülde, bir BİRİNCİLİK, bir de MANSİYON verilecektir. Birinci gelen yapıtın sahibine bir plaketle birlikte 1.000.000 TL; mansiyon alan yapıtın sahibine de bir plaketle birlikte 500.000 TL verilecektir.

Seçici Kurul gerekli görürse **"Övgüye değer"** yapıtlar seçerek kamuoyuna duyurabilir.

Sonuçlar, nisan ayı içinde **Ordu Sanatevi**'nce düzenlenecek **"Nisan Etkinlikleri"** içinde açıklanacaktır.

kültür - sanat olayları / haberler

Derleyen: **M. Reşat SÜMERKAN**

SERGİ

● **Trabzon Devlet Güzel Sanatlar Galerisi**'nde **Fevzi Ardıç**'ın 14 ocakta açtığı suluboya resim sergisi 27 ocakta sona erdi.

● Şair - mimar **Cengiz Bektaş**'ın 17 Ocak 1994 günü **Mahmut Goloğlu Kültür Merkezi**'nde **"Köyleşen Kentler"** adlı söyleşi ve projelerinin sergisi izleyicilere sunuldu.

TİYATRO

● **Trabzon Devlet Tiyatrosu**'nda ocak ayı boyunca 5 oyun sergilendi. Bunlar arasında **"İki Efendinin Uşağı"**, **"Hadi Öldürsene Canlkom"**, **"Asiye Nasıl Kurtulur?"** oyunları daha önce de sahnelenen oyunlardı. 1994'ün ilk ayında **Trabzon sahnesi "Venedik Taciri"** oyununa 13 ocak günü başladı. **William Shakespeare**'in yazdığı bu oyunu **Işıl Kasapoğlu** yönetiyor.

Küçük Sahnede ise 18 ocakta **Patrick Süskind**'ın **"Kontrabas"** adlı eseri sahnelenmeye başlandı. Oyunu **Metin Bilgin** yönetiyor.

DİA GÖSTERİSİ

● **Trabzon Fotoğraf Sanatı Derneği FOTO FORUM** etkinlikleri çerçevesinde **Goloğlu Kültür Merkezi**'nde 22 ocak günü **Adana Fotoğraf Amatörleri Derneği** (AFAD) üyesi **Yakup Kütük** bir dia gösterisi yaptı.

Yazışma adresi:
Demet Yayıncılık
Piyerloti Caddesi
Dostlukyurdu Sokak
Selimbey İşhanı,
No.: 8, K: 2
Cağaloğlu
İSTANBUL

Yazışma adresi:

P. K. 177
06442
Yenişehir
ANKARA